

Folklig Konst i Tyg och Lera

Nordiska museets
bibliotek

NM:S

Vägledn

Ex. B

UTLÅNAS EJ

Ex. B

FOLKLIG KONST I TYG OCH LERA

ETT URVAL FRÅN NORDVÄSTTYSKA MUSEER

VANDRINGSUTSTÄLLNING I SVERIGE

Organiserad av

DEUTSCHER KUNSTRAT E. V.

i Samverkan med

RIKSFÖRBUNDET FÖR BILDANDE KONST

Vandringsutställning Nr. 256

NORDISKA MUSEET, STOCKHOLM

NORDISKA MUSEET · BIBLIOTEKET

1963/1964

STOCKHOLM · JÖNKÖPING · MALMÖ · KARLSTAD · FALUN

Det urval av textilier och keramik från ledande museer i nordvästra Tyskland, som nu kommer att vandra i Sverige under namnet Folklig konst i tyg och lera, är av största betydelse inte bara för kännedomen om vårt tyska grannlands folkliga kultur utan i hög grad också för förståelsen av vårt eget svenska kulturarv. Det är nämligen ett allbekant förhållande, att viktiga kulturströmningar under seklernas lopp på sin väg mot Norden utgått ifrån eller passerat de delar av Europa, där denna utställnings mångahanda ting gestaltats. Därmed är ingalunda sagt, att inte den svenska, folkliga konsten har sitt eget kynne, men det är av största betydelse att få veta influenser utifrån i material, teknik och konstnärlig gestaltning. Denna utställning kommer att ge oss rika möjligheter till ett sådant studium.

Utställningen Folklig konst i tyg och lera, ett urval från nordvästtyska museer, har tillkommit på initiativ av landsantikvarien Allan Nilson och har organiserats av Deutscher Kunstrat i Köln genom dess generalsekreterare, Dr. Phil. Ernst Thiele, och administrerats som en vandringsutställning i Sverige av Riksförbundet för bildande konst. Genom riksförbundet erbjöds Nordiska museet att som första museum i Sverige mottaga utställningen och det blev härigenom också naturligt, att utställningens svenska katalog i samverkan med dr Thiele redigerades på museet i anslutning till genomgången av utställningsmaterialet, som i välgörande god tid ställts till vårt förfogande på Nordiska museet.

Det är med största glädje som svenska museer mottager denna utställning som ett uttryck för allt mer vidgade kulturkontakter mellan två folk, som under historiens gång haft mycket gemensamt.

Ett varmt tack riktas också till de tyska kolleger, som genom uppoffrande arbete, författareskap och välvilliga utlån av föremål gjort denna utställning möjlig.

GÖSTA BERG

Utställningskommitté

Gösta Berg

Professor, fil. dr. Styresman, Nordiska museet, Stockholm

Walter Borchers

Dr. phil., Direktor, Städtisches Museum, Osnabrück

Albert Eskeröd

Fil. dr., Förste intendent, Nordisk museet, Stockholm

Hildegard Barbara Halft

Diplom-Bibliothekarin, Deutscher Kunstrat e. V., Köln

Björn Hallerdt

Fil. lic., Landsantikvarie, Falun

Nils Lindhagen

Fil. dr., Förste intendent, Malmö museum, Malmö

Allan Nilson

Fil. dr., Landsantikvarie, Jönköping

Gösta von Schoultz

Fil. lic., Landsantikvarie, Karlstad

Hildamarie Schwindrazheim

Dr. phil., Hauptkustodin, Altonaer Museum, Hamburg

Ernst Thiele

Dr. phil., Generalsekretär des Deutschen Kunstrates e. V., Köln

Gerd Wietek

Professor, Dr. phil., Direktor des Altonaer Museums, Hamburg

Lars Erik Åström

Fil. lic., Förste intendent, Riksförbundet för bildande konst, Stockholm

DEUTSCHE KUNSTRAT framför sitt tack till de museer, som har medverkat till att åstadkomma denna utställning genom att låna ut sina föremål:

Märkisches Heimatmuseum, Altena/Westfalen

Städtisches Museum, Braunschweig

Focke-Museum, Bremen

Museum für Kunst und Kulturgeschichte der Stadt Dortmund,
Cappenberg b. Lünen/Westf.

Bomann-Museum, Celle

Niederrheinisches Museum, Duisburg

Hetjens-Museum, Düsseldorf

Ostfriesisches Landesmuseum, Emden

Städtisches Museum, Flensburg

Museum für Kunst und Gewerbe, Hamburg

Altonaer Museum, Hamburg-Altona

kt. Den. mensch
meinen. wensch.
f. in. gotts. hant
n. ich. genant
an. mit. kaúfen
: willen. kaúfen
anckbar. geldt.
icht. geveldt
n. sy bekommen
offe. kleine. Sommen
n. niet. groet
e. waren. goet
e. Das. meinige
s. Das. seinige

Städtisches Gustav-Lübcke-Museum, Hamm/Westf.

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover

Roemer-Pelizaeus-Museum, Hildesheim

Heimatmuseum, Hohenwestedt/Holstein

Heimatmuseum des Kreises Geldern, Kevelaer

Kölnisches Stadtmuseum im Zeughaus, Köln

Landschaftsmuseum des Niederrheins, Krefeld-Linn

Elbschiffahrtsmuseum, Lauenburg/Elbe

Museum für das Fürstentum Lüneburg, Lüneburg

Dithmarscher Landesmuseum, Meldorf

Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte, Münster/Westfalen

Kreismuseum des Landkreises Oldenburg/Holstein, Neustadt/Holstein

Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte, Oldenburg i. O.

Städtisches Museum, Osnabrück

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schloß Gottorf, Schleswig

Städtisches Heimatmuseum, Schwelm

Heimatmuseum, Stade

Gerd Wietek / Hamburg-Altona

FÖRORD

Varje tysk, som haft förmånen att få lära känna Skandinavien och tränga litet djupare in i dess kulturhistoria, kan inför planerna på att här arrangera en utställning av tysk folkkonst lätt få ordspråket om bröd och bagarbarn i tankarna. Den skandinaviska folkkonsten, som genom en omfattande utställningsverksamhet också blivit känd i vida kretsar i Tyskland, har en rikedom, som saknar motsvarighet på tysk botten. Men inte nog därmed: En tysk folkkonst — i den betydelse man inlägger i orden, när man talar om en svensk, en dansk, en norsk eller en finsk folkkonst — existerar helt enkelt inte. Olikheterna mellan de olika tyska stammarnas och landskapens kulturdokument är långt större än vad fallet är inom Skandinaviens skilda områden. Svårigheten att sammanfattande behandla och skildra folkkonsten i Tyskland bottnar delvis detta förhållande. Definitions- och avgränsningsfrågorna är också problematiska av den anledningen, att folkkonsten här i långt högre grad än i Skandinavien var nära förbunden med ett specialiserat hantverk, vilket i många fall verkade som ett hinder för en gårdsslöjd av skandinavisk typ eller — annorlunda uttryckt, gjorde en sådan slöjd överflödig.

Det förindustriella hantverket var i sina samfundsformer ytterligt traditionsbundet. Också i sina alster visar det sig ha tjänat som en traditionalismens högborg och har — i mycket högre grad än man tidigare haft klart för sig — också inom folkkonsten bidragit till det retarderingsfenomen, som går under beteckningen «Bodenbeständigkeit» (ortskaraktär). Det är meningslöst att numera av romantiska skäl blunda för det faktum, att mycket, som förr har kallats folkkonst, endast i fråga om den traditionella användningen har med «folk» i här aktuell bemärkelse att skaffa. «Bodenbeständigkeit» är ett begrepp, vars reella innebörd ofta grovt misstolkats. Det blir allt tydligare, att exportverkstäder, ambulerande konstnärer och andra liknande kulturförmedlare haft en avsevärd betydelse också för folkkonstens utveckling. Allteftersom utforskandet av sådana sammanhang fortskrider, kommer våra ögon att undan för undan öppnas för den vidare gemenskapen hos folkkulturerna. Att denna gemenskap kan förefalla ha nått sin upplösning just vid den tidpunkt, då det nationella självmedvetandet började vakna och utforskandet av den folkliga konsten och kulturen påbörjades, är inte någon tillfällighet. I Tyskland har hantverkets och folkkonstens blomstring hört nära samman och påtagligt präglat en period, som tjänat som förmedlare av en samhällelig kollektivism ända från medeltiden till vår egen industrialiserade tid, men på samma gång har denna hantverkstradition också hållit individualismen tillbaka.

Hantverket var hemmahörande i de många större landsbygdssamhällena och i städerna, vilket medförde, att man kom i en närmare kontakt med tidens mode- och stilströmningar än vad fallet var i Skandinavien. Härav följde att man från

början kom att fästa större avseende vid form än vid funktion. Följdriktigt nog har därför också utforskandet av folkkonsten kommit att drivas företrädesvis efter konsthistoriska och inte efter etnologiska riktlinjer. Germanisches Nationalmuseum i Nürnberg (grundat 1852) och Nordiska museet i Stockholm (1873) — dessa två institutioner, vilkas centrala målsättning så nära sammanfaller — återspeglar i det sätt, varpå deras respektive samlingar byggts upp, slående skillnaden mellan de olika ståndpunkterna. Den uppdelning efter stånd, efter ett sociologiskt schema, som karakteriserar Artur Hazelius' skapelse, motsvaras i Nürnberg av en uppdelning efter stilepoker. Att endast en kombination av bägge metoderna kan säkra vetenskapligt korrekta resultat i utforskandet av folkkonsten behöver inte heller hos oss numera särskilt understrykas, lika litet som det faktum, att vi just inom detta fält har att tacka den föredömliga skandinaviska forskningen för många fruktbärande idéer.

Av ovanstående påpekanden torde också ha framgått nödvändigheten av att ge utställningen ett begränsat tema. Särskilt var en geografisk begränsning ofrånkomlig. Det beslöts därför, att utställningen endast skulle omfatta Nordtyskland, d. v. s. den del av vårt land, som har — eller har haft — det lågtyska språket som främsta sammanhållande element. Området omfattar de lågsaxiska och västfaliska folkstammarnas kärnland och sträcker sig från Nedre Rhen i söder till Schleswig-Holstein i norr. Att Hazelius ansåg sistnämnda landskap tillhöra Nordiska museets insamlingsområde är ingen tillfällighet, ty «Schleswigs och Holsteins kultur kan i lika hög grad betraktas som den kontinentala kulturens förposter mot Skandinavien som den skandinaviska kulturens avslutning mot söder». De västliga områden, som delvis bebyggts av friser, präglas särskilt av de intensiva förbindelser man haft med Nederländerna, medan de lågtyska östersjöprovinserna ända upp emot Balticum befunnit sig i en märklig förmedlarställning mellan skandinaviskt och slaviskt inflytande. Till följd av de politiska förhållanden, som varit rådande alltsedan 1945, måste vi tyvärr avstå från att ha dessa intressanta områden representerade på utställningen.

Även med denna begränsning till nordvästra Tyskland befanns en ytterligare koncentration av materialet nödvändig. Utställningen visar sålunda endast textilier och keramik. Textilierna representerar ett område, där släktskapen mellan Skandinavien och Nordtyskland är mycket lätt att konstatera, både i form och teknik, medan keramiken är ett material, som spelat en relativt obetydlig roll i den Skandinaviska folkkonsten. Vad man behövde på detta område skaffade man i stor utsträckning genom import söderifrån. För att rätt kunna bedöma utställningen är det av vikt att veta, att vid urvalet av representativa föremål oftast företräde har givits åt sådana, som har den rikaste utformningen. Samtliga inlånade föremål kommer från museer i nordvästra Tyskland. Då många av föremålen är daterade, är deras mer eller mindre nära beroende av den samtida stilkonsten lätt att fastställa.

Avslutningsvis bör nämnas, att också i Tyskland den moderna konsten — i synnerhet då expressionismen — i folkkonstens primitiva formvärld funnit en oanat rik inspirationskälla — «gesunkenes Kulturgut» i en speciell bemärkelse: I tidens ström har oväsentligheterna filtrerats bort och endast den oförstörbara kärnan återstår.

Walter Borchers / Osnabrück

DEN FOLKLIGA KERAMIKEN

Folklig keramiktillverkning har endast förekommit inom vissa landskap i Västtyskland, då man varit beroende av tillgången på lera och skog. Krukmakeriet har hittills endast blivit föga uppmärksammat. Krukmakarna är för oss oftast okända till namnet och mera sällan hände det att någon av dem uppnådde en konstnärs mer beaktade ställning. Det berodde givetvis främst på att krukmakarna inte signerade sina arbeten, då de i regel tillverkade bruksvaror. Ett undantag utgjorde krukmakarna vid nedre Rhen, som signerade sina praktföremål. Det är därför inte underligt, att man möter stora svårigheter, då man försöker hänföra produkterna till någon viss verkstad eller något mästarnamn, särskilt som temat «folklig keramik» ännu är så föga utforskat från vetenskapligt håll.

Den bevarade keramiken, bruksförmålen såväl som praktpjäserna, kan jämföras med kulturhistoriska urkunder, då de ger oss en inblick i folkets vardagliga liv, dess seder och bruk. Dessutom utgör de värdefulla vittnesbörd om sitt lands kulturtradition. Vad har dessa krukmakare skapat? Bland de olika typerna av föremål kan vi nämna de små dubbelväggiga grytformade kärl, som går under beteckningen «Steelpott», «Grapenpott» eller «Möschentopf». Vidare spilkummen, mjölkskålen och fisk- och grötfatet (Doppelschüssel).

Vi kan visa på sejdlar och bröllopskrus, på bygelkrus (ofta använt som matkrus ute på skördefältet) samt ugnshuvor. Dessutom tillverkades gravölsskålar («Liekbeer» eller «Dodenbeerschüssel»), som påminner om brännvinsskålar («Branntwienkopkes») av tenn. Smörbyttor, sparbössor, leksaker, kolbäcken, rakkoppar och mycket annat formades av krukmakarnas skickliga händer. Kakelplattor, husaltaren, helgonskulpturer och madonnor tillhörde också krukmakarnas alster. Krukmakarna bodde i städerna och deras uppdragsgivare var både borgare och bönder. I sitt skapande mottog de genom århundradena viktiga impulser från stilkonsten i städerna.

Vid medeltidens slut var blott några få formtyper kända. Utformning och dekor av lergodset var mycket enkel. Först under renässansen ändrades formerna och blev så småningom mer avancerade och omväxlande.

Först på 1600-talet föreligger ett tillräckligt material för ett ingående studium av den folkliga lergodstillverkningen och denna firade sina största triumfer under 1700-talet, under barocktiden. Förutsättningen härför skapades av drejskivan. Leran («Pottklei»), som i små klumpar genomarbetats och knådats, lades på den roterande skivan och utformades till de mest skilda föremål, vilka senare torkades, brändes och försågs med en engobe och målades medelst målhornet med en lergröt, tillsatt med färgämne, glaserades därefter och brändes för andra gången.

Leran, som blev röd vid första bränningen, fick genom glasyrbränningen en färgskala i koppargrönt, mangan och gult, särskilt i området vid nedre Rhen. Mer sällan

använde man blå färg såsom i Schaephuysen och Wickrath (nedre Rhen). Typisk är den konturteckning av de figurala och ornamentala mönstren, som anbringades före den andra bränningen (nedre Rhen, Schleswig-Holstein). Engoben har ibland fläckvis skrapats av igen för att man skulle erhålla en intressantare ytstruktur. Den täckande blyglasyren pryder ofta blott en del av kärlets yta. Skålarnas undersidor har t. ex. lämnats bara.

Säregna är de praktskålar från nedre Rhen, vars bottnar är täckta med figurreliefer. Dessa plastiska ornament har icke åstadkommits i gjutformar utan har anbringats för hand.

De obestridligt mest praktfulla föremålen inom den nordvästtyska keramiken utgöres av arbetena från nedre Rhen. De mest tilltalande alstren i tyskt krukmakeri utfördes i Hüls, Tönisberg, Schaephuysen, Rheurdt, Sevelen, Issum, Sonsbeck, Rayen, samt i Wickrath, Vluyn och Hellenabrunn. Dessutom kan man hänvisa till keramik från verkstäder i det vid Köln liggande Frechen och från Glimbach, som utmärkes av att de tillverkar mörka kärl. I alla dessa orter såldes förutom bruksvaror även dyrbart gods såsom prakt- och bröllopsskålar. Det är icke utan skäl som de stora museerna i Europa (Paris, London, Amsterdam, Düsseldorf och Hamburg) har samlat dessa praktpjäser. Ofta utgör de keramiska konstverk, färgrikt bemålade och dessutom ofta utförda i relief. Kännetecknande för alla dessa praktföremål är rikedomen på dekorativa element. Ytan smyckas tätt med figurmotiv, ornament och inskrifter, allt liksom framtvingat av en sorts «Horror vacui». Utmärkande är blandningen av figur-, växt- och geometriska motiv.

Bildrikedomen och mängden av temata är ovanligt stor på dessa praktskålar. Profana och kyrkliga motiv omväxlar. Vid utformningen av de enskilda ornamenten, såsom rosetter, hjärtan, tulpaner och figurscener, märks ett påtagligt holländskt-asiatiskt inflytande. T. o. m. italiensk majolika har stått fadder. Förebilder utvaldes och användes med smak och kunnighet av krukmakaren. Ofta valde man tavlor av stora italienska konstnärer såsom Sebastiano del Piomo, Sansovino eller av tysken Lucas Cranach. Med konstnärligt vitalitet och förbluffande säkerhet har man förmått förena de mest heterogena stilelement och fram träder en naivistisk konst av yppersta slag.

Man hämtar inspiration från kyrklig konst och väljer ofta latinska inskrifter för keramiken (skålar av Dirk Hamans). Man tillgriper motiv från gamla tryck, folkböcker, fromma ordspråk samt glasmålningar. Man återger det dagliga livet: krukmakaren vid sitt arbete, smeden vid städet, bonden som plöjer, pigan med ok eller kvast, bondhustrun vid smörbyttan, soldaten till häst, jägaren, trumpetaren eller den elegante kavaljeren. Härtill kommer behagfulla illustrationer av seder och bruk, såsom bruden i sin vagn eller bjudande på ett glas vin. Vidare förekommer historiska gestalter. Omtyckta motiv är vapensköldar och jaktepisoder, lejon samt stora blom- och bladmotiv, exempelvis de rytmiskt uppbyggda tulpanplantorna. Stort utrymme intar bilder från Gamla och Nya Testamentet, Kristus- och Mariascener och helgonbilder. Man återfinner syndafallet, Josua och Kaleb med druvklasen, den heliga familjen, Kristi lidande. Kristi gravläggning och återuppståndelse förekommer ofta. Ett omtyckt motiv är «Madonna Immaculata» och givetvis madonnan från Kevelaer. Bland helgonen finner man S:t Mikael och S:t Georg.

Förutom de stora praktskålarna kan man anföra de figurförsedda små husaltarna och de stora skyddsmadonnorna, således friskulpturer i keramik. Allt har en oförliknelig naivistisk hållning och värdighet.

Såsom ovan framhållits signerade en del krukmakare under 1600- och 1700-talen sina alster. Nämnas må Nikolas och Paulus Hammeckers och Gerrit Evers i Schaephuysen, vidare Albert Murs i Rayen, L. Rücken i Tönisberg, Hendrik Geesen i Rheurdt, Dirk Hamans i Wickrath, Hendrik Claasen i Vluyn, P. Lammermanns och Gerrit Bonen i Sevelen. På enstaka kakelplattor från Sevelen ses krukmakaren Paulus Smelmans namn. Antonius Bernardus från Vehlen i Gennep måste också nämnas. Det skulle föra för långt att här återge alla namn på hantverkare, som bidragit med framstående alster på keramikens område och som stilistiskt ofta är mycket olika.

Krukmakarna i Frechen har utbildat en egen stil på sina skålar. De har med målhornet målat genre-scener i lätt och mjukt manér på ljus eller röd grund, varvid figurerna blir märkvärdigt förstorade och kan förefalla förlängda.

I skuggan av nedre Rhens keramikkultur står den västmünsterska krukmakarorten Ochtrup, där flera århundradens krukmakargenerationer verkat. Här, liksom i Rhenlandet, finner man ofta att dekorens konturer särskilt framhäves genom konturteckning. Färgskalan är densamma som på skålarna från nedre Rhen: koppargrönt, rostbrunt och manganfärger på gulvit botten. Föremålen är grövre än de nederrhenska och de har bestämda kännetecken som skiljer dem från keramiken vid nedre Rhen. Skålarnas bottnar är ofta prydda med ett stort huvud i relief och med mindre huvuden på sidorna. Reliefhuvudet har tryckts in underifrån i skålens botten. I Holland har man på sista tiden fäst uppmärksamheten på jordfynd i Deventer, bland vilka även fanns skärvor av Ochtrupkrukvaror. Dessutom hänvisar man till gamla undersökningar från samma stad 1668 och 1708 samt till testamenten, som bl. a. även omnämner «Ogtropse potten» och «Ogtrop steenwerk».

Keramik från Oldenburg och Friesland finns av åtskilliga slag. Äldre och yngre former förekommer bredvid varandra och att märka är, att 1800-talsgodset är mycket enkelt. Friesiskt material från Rheider Land, från Stapelmoor, Wittmund och Kollinghorst vid Ems är enfärgat, har slät form och kan t. o. m. betecknas som grovt. Utöver den vardagsvara, som här hör hemma, såsom kärl till förvaring av glödkol från härden («Doofpott»), smörbyttor och mjölkfat, silar («Dörslag»), kan kanske också de dubbelväggade kärl med en i mönster genombruten yttre vägg, som kallas «die Teestöve» räknas till en högre klass av lergods. Hit hör även «die Teste», ett litet fyrkantigt kärl med böjt handtag för glödande kol, som dyker upp redan före 1600-talets mitt på målningar av folklivsskildrarna Jan Steen, Adriaen van Ostade och Adriaen Brouwer. Man kan också nämna de grönglaserade tuppformade sparbössorna.

Krukmakarverkstäder, som ej bör förbigås i detta sammanhang, fanns även i och omkring Bremen. Nämnas bör Dwoberg vid Delmenhorst samt Wildeshausen, Vegesack, Lesum, Kirchtimpke. Redan 1695 hade det lilla Dwoberg svårigheter med krukmakarskrået i Bremen, förmodligen på grund av orättmätiga införselavgifter på dess röda keramikvara.

Från «Alten Land» härrör målade fat och skålar från 1700-talet med bucklade

1716:DEN:20 AVGVSTVS
SERETGEN:DREMES:
MIT:IHREN:HERTS:ALDER
LISTEN:SEI:DRINCKENDEN:RVLEN:

kanter, vit engobe, färgad ytglasyr och brungrön dekor. Roande är framställningar av brudpar i tidsenliga dräkter. Brud och brudgum hälsar på varandra och hon räcker honom en stor tulpan. Båda står snett emot varandra på den noga antydda marken. I bakgrunden saknas aldrig den stora vasen med tulpan. Fatets teckning är mycket naivistisk. Varifrån dessa och liknande brudskålar härrör är ännu ovisst.
Tack vare Meyer-Heisigs forskningar är vi en smula bättre underrättade om krukmakeriet i Schleswig-Holstein. Här kan olika verkstäder urskiljas, som arbetat under någon längre tid. Först kan vi nämna keramik från Probstei vid Kielbukten med tillverkningsorterna Schönberg och Lütjenburg. Kännetecknande för denna trakt är stora motiv med färgsammansättningen mörkgrönt, rödbrunt, kanariegult, mangan på gräddfärgad grund. Som nytt dekorationselement finner man över varandra satta rader av tunna streck. En andra grupp omfattar keramik från Tellingstedt i Ditmarsken. Här förhärskar — särskilt i blom- och bladmotiven — ett tunt och sprött grenverk med fullt utslagna blommor, särskilt tulpaner. Färgsammanställningen är egenartad: grått och rödbrunt och något grönt på gulvit botten. Från Tellingstedt härrör även ugnshuvor («Ofenstülpen»), halverade klockformiga föremål, under vilkas skyddande hölje teet hölls varmt på järnugnen («Bileggerofen»). En tredje grupp måste tills vidare lokaliseras till Flensburg och dess omgivning. Enastående är en mäktig skål från 1747 med imposanta fågelmotiv bland blommor, bladverk och vågiga rankor. Enligt Meyer-Heisig är det ett «Sulemadsfade», ett uppläggsfat för olika kötträtter. Huruvida de s. k. fiskskålarna, som hittats i Haderslev men som är så typiska för Schleswig-Holstein, även kan lokaliseras till Flensburg, saknar fortfarande vetenskaplig verifiering. I varje fall finns dylika skålar även i Danmark, exempelvis på Nordfyn.
Samma sak gäller även för «der Möschentopf», en dubbelväggig skål med fötter och ihåligt handtag. Sådana skålar brukade skänkas till bruden eller barnsängskvinnan av släktingar och vänner. I dem bölls den närande gröten varm för barnsängskvinnan. I Nordvästtyskland får hon en soppskål av tenn.
Väggar och lock i dylika «Möschentöpfe» är konstnärligt dekorerade, genombrutna och försedda med ornamentala mönster eller växtmotiv och smyckade på locket med figurer. De kallas i Danmark «Laagpotter» och vi känner exemplar från Samsø, Lille Valby vid Roskilde, samt från Holbaek och Haderslev. De flesta av dem är från 1700-talets andra hälft.
Särskilt intresse, ehuru av mer ikonografisk art, erbjuder några flata tallrikar, enligt uppgift från Probstei omkring mitten av 1700-talet. En ung kvinna med ett vattenok, återgiven helt en face på barns sätt att teckna, med utåtböjda fötter, utstående randig kjol, smal midja och utskuret livstycke är motivet på en av dessa tallrikar. I detta fall visar den naivistiska framställningen inte tidens modedräkt. På en annan tallrik, från 1762, framställes åter en dam i tidstypiskt djupt urringad tröja med blomrankor i sina utsträckta händer. Det har påpekats att likadana kvinnotyper, blott med något mer återhållsam dräkt, men i samma färgskala, dock med tillsats av svart och blått, förekommer på skålar från Bautzen (Sachsen).
Ännu en grupp bör nämnas, förbunden med namnen Hohenwestedt och Neustadt. Bevarad till vår tid är en stor prydnadstallrik från år 1700 med en gammaltestamentlig scen, som hänför sig till Tobias bok 5 : 6. Den unge Tobias tager avsked

av föräldrarna. Färgskalan går i brunt, grönt, gult och blått. Den bibliska scenen inramas av geometriska mönster och av naturalistiska rankor, blommor och andra växtornament. Årtalet 1700, en inskrift samt initialerna H. D. fullständigar bilden. Enligt kyrkoboken för Neustadt döljer sig bakom signaturen H. D. keramikmästaren Hans Dethlefsen, som levde och verkade i Neustadt omkring år 1700.

Flera krukmakarverkstäder har påvisats vara verksamma i Hohenwestedt mellan 1822 och 1866 (t. ex. Kühl och Eggers), vilkas alster påminner om hessiska produkter vad beträffar färgskalan tegelrött, vitt och grönt på mörk botten.

I Niedersachsen finner man åtskilliga grupper av krukmakerier, spridda över hela landet. Från trakten omkring Osnabrück kan nämnas keramikorterna Alfhausen, Hellern, Natrup-Hagen och Gellenbeck. Här föreligger en äldre tradition, ty redan under 1600-talets första hälft var krukmakare verksamma här. De ännu bevarade mjölkfaten och skålarna har röd grund. De är målade i olika bruna nyanser, i grönt och gult med blommotiv, geometriska ornament och fåglar, förutom inskrifter, ofta kända tänkespråk. Först i vårt århundrade, strax efter andra världskriget, stängdes den sista krukmakarverkstaden. Många krukmakeriprodukter från 1800- och 1900-talen erinrar om hessisk keramik vad beträffar dekor, färg- och engobebehandling.

En andra grupp finns i Weserområdet vid Minden, Hameln och Rinteln, i byarna Altenhagen, Brüninghausen och Rumbeck. Nära den hessiska gränsen vid Münden ligger byn Oberode, som är av särskild betydelse. Härifrån härstammar flata dryckesskålar, som i botten är målade med människo- och djurfigurer i rostrött och koboltblått på vit oglaserad botten. Ett karaktäristiskt kännetecken för dessa skålar är deras plastiskt formade trekantiga, flata handtag med palmetter, somliga även med änglahuvuden. De är ibland hjärtformigt genombrutna. Betydelsen av denna krukmakarby blir än mer uppenbar, när man finner en berättelse från 1796 som säger: «Keramikhandeln sysselsätter fyra skeppare från Münden, som låter förfärdiga lervarorna i härvarande by, Oberode, skeppar dem till Minden och Hoya i sina båtar och säljer dem där i parti. Skepparna betala årligen 3.000 Rthlr. till krukmakarna i Oberode.» Citatet hämtat från Patje: Kurzer Abriss des Fabriken-, Gewerbe- und Handlungszustandes in der Chur-Braunschweig-Lüneburgischen Landen (S. 276).

En tredje grupp hör hemma i Braunschweig, omfattande skålar, tallrikar och fat med fåglar, dubbelörnar, herdar, soldater och även arkitekturmotiv, målade på gul botten i rött, mangan och grönt. Även grönvit botten förekommer. Mestadels är bottenmönstret i dessa kärl omramat av breda gröna eller gula bårder.

Under begreppet «Folklig keramik» kan även en del massprodukter från fajansmanufakturerna i Münden-Hannover, Braunschweig, Kellinghusen anses falla. De är ordentligt försedda med fabrikernas märken. Övervägande rör det sig om sejdlar eller bröllopskrus med tennlock, vars väggar är täckta med vit tennglasyr och ett skissartat naivistiskt måleri. Ett genomgående motiv är en galopperande häst mellan träd i ett landskap som endast är antytt. Omtyckta färger är koboltblått, antimongult och manganviolett. Keramiken från Kellinghusen kännetecknas av gul botten, blomornament och girlander med Louis-seize-rosetter. De är influerade av fransk dekorationsstil. Skålar och kakelplattor har ständigt samma motiv och samma gula grundfärg.

Denna utställning har medvetet begränsats till enbart folklig keramik och några prov på fajanser, varvid huvudintresset varit lergodset, för att undvika ett allt för omfattande material. Det folkliga stengodset har utelämnats, emedan just det rhensk-westerwaldska, westfaliska och nedersaxsiska stengodset med sin rikedom på former skulle ha sprängt gränserna för denna utställning.

Sammanfattningsvis kan man konstatera, att den folkliga keramiken, trots sitt beroende av stilkonsten, har utvecklat sina egna formlagar. Den har ett klart konservativt kynne. Begreppen renässans, barock, rokoko, klassicism som stilföreteelser spelar endast en begränsad roll. Man håller sig till nedärvda, nästan tidlösa keramikformer: kanna, fat, skål, bygel-och handtagskruka, för att nämna blott några typer. Därjämte mera påkostade typer som t.ex. gröt- eller fiskfat («Doppelschüssel»), dubbelväggig skål («Möschentopf») och ugnshuva («Ofenstülpe») typer som formats av å ena sidan det dagliga livets, å andra sidan den ålderdomliga sedvänjans krav. Målningen och dekoren på detta gods kännetecknas av abstrakta bildelement, av rytm, symmetri och svällande former. Sammanställningen av växter, figurer och geometriskt-abstrakta bildelement är genomgående. Man älskar förenkling och linjemönster, men man överdriver gärna vissa former, möjligen under påverkan av barockens monumentalitet under 1700-talet. Naivitet och raffinemang möts ofta exempelvis i framställningen av tidens modedräkter.

I fråga om ikonografin kan olika förlagor påvisas. Både profana och kyrkliga motiv är omtyckta. Det dagliga livet, vissa yrken och stånd, soldaten, bonden, kavaljeren, historiska personligheter, scener från Gamla och Nya Testamentet och även vissa religiösa seder och bruk är här framställda. Vissa bestämda blommotiv förekommer ofta och man har en överdriven förkärlek för jakt- och arkitekturmotiv — däremot använder man sällan motiv från sjömannens värld.

Den folkliga keramikens blomstringstid inföll under 1700-talet. Numera tillhör den helt det förgångna.

Hildamarie Schwindrazheim / Hamburg

TEXTIL FOLKKONST

Det är ännu för tidigt att söka ge en sammanfattande framställning av den textila folkkonsten i Nordvästtyskland. Området är ännu inte genomforskat i detta avseende, och man gör sig därför lätt skyldig till felbedömningar. Sålunda ligger det t. ex. nära till hands att fästa en överdriven vikt vid företeelser, som är särskilt iögonenfallande och som enbart av den anledningen kommit att på ett tidigt stadium dra uppmärksamheten till sig.

De verkligt förnämliga produkterna inom den textila folkkonsten kommer från ett fåtal begränsade områden. Härav följer, att samma lilla antal ortnamn i fortsättningen många gånger kommer att upprepas.

Ända fram till 1800-talets början tillverkade man på landsbygden i stor utsträckning själv vad man behövde av linne — till gångkläder, duktyg, sänglinne o. s. v. Detsamma gäller även de grövre tyger, som användes i vardagsdräkten. Vävstolen hade därför sin bestämda plats på varje bondgård — i Nordfriesland t. ex. i en särskild vävkammare med försänkt golv. På Lüneburgerhedens alla storgårdar fann man också vävstolen på plats, men här bara under en viss tid på året. I Osnabrück-trakten var vid tiden omkring år 1800 nästan alla, män, kvinnor och barn, särskilt inom småbrukar- och torparklassen, engagerade i spånad och vävning av linne och segelduk, som gick på export. Hemslöjden hade här utvecklats till hemindustri.

Men de vanliga bruksvarorna, som förekom i samma utformning överallt — handdukar i gåsögon- eller korndräll, rutmönstrade sängöverdrag, enklare linnetyger osv. — skulle inte passa på denna utställning, som endast avser att visa det allra främsta inom folkkonsten. Av vävnader finns här sålunda nästan enbart sådant, som är yrkesmässigt tillverkat. Vävarna var visserligen bosatta på landsbygden, men de var utbildade yrkesmän med sin produktion särskilt inriktad på att fylla böndernas behov.

En sak för sig är bandvävningen — med brickor eller bandvävsked. Den utövades av alla kvinnor, särskilt vid Nordsjökusten, ännu långt in på 1800-talet. Banden användes till kvinnodräkten och utmärktes av livliga mönster i starka färger. Tyvärr visar utställningen inget prov på denna numera helt utdöda konstslöjd.

Vida mer omfattande var den art av textilt arbete i hemmet, som man skulle kunna beteckna som utsmyckning av köpta stoffer eller bearbetning av inköpt material. Till denna kategori kan räknas sömnad, brodering, applikation, likaväl som virkning, stickning, knyppling och filetering. F. ö. fanns just på sömnadens område flera möjligheter till specialisering. Folkdräkternas vackert broderade mössor och livstycken tillverkades mestadels av yrkessömmerskor, liksom särskilda brodöser skötte utsmyckningen av sidenhalsklädena. I Winsermarsken t. ex. lever ännu namnet på en av de flitigaste och skickligaste brodöserna: Margaretha Elisabeth Röttger i Lüdershausen, Brietlingen, som dog år 1860, 85 år gammal.

Det förtjänar också påpekas, att även män kunde, inte sällan som hobby, ägna sig åt textil slöjd — filetarbete, brodering, stickning.
Tygernas behandling genom färgning och mönstertryckning ombesörjdes av yrkesfolk. Man tog sin hemvävda linnelärft till tygtryckaren, där man ur en förlagebok fick välja ut det mönster man önskade. Både färgning och tryckning sköttes sedan av tryckaren. Den konstnärliga effekt, som kunde uppnås, var naturligtvis i hög grad avhängig av kvaliteten på tryckstockarna. Oftast hade tryckaren själv snidat sina stockar.
Därmed skulle helt kort ha antytts, att de textila föremålen på vår utställning till sitt ursprung är av olika art: Dels sådana, som tillverkats av folket för folket, dels sådana, som visserligen tillverkats för folket men av skolat yrkesfolk. Den senare gruppen har rönt stort inflytande från stilkonsten.

Vävning

Bland Nordtysklands gamla, folkliga vävnader framträder framför allt i Schleswig-Holstein en särskild art av konstvävnad. Tekniskt sett utgår den från den vanliga dräll- och damastvävningen, vars ytverkan den också behållit. Den skiljer sig dock från nämnda vävning i flera avseenden: Den är en dubbel vävnad (Hohlgewebe), har en annorlunda bindning och är framställd av två olika material — ull och lin. Dessa vävnader karaktäriseras av sin klara, dubbla färgverkan: Vit-röd, vit-grön, vit-svart osv. På grund av att två olika material ingår i denna art av vävnad, har den på senare tid fått beteckningen «Beiderwand». Med «Beiderwand» avses främst de enkla, hemvävda, oftast i livliga färger randade tyger med linnevarp och ylleinslag, som brukades till kjoltyg av kvinnorna i Holstein och Ditmarsken. Med «Beiderwand» i trängre bemärkelse menar man i våra dagar våder av rikt mönstrade, dubbelvävda tyger, som fått sin vanligaste användning som förlåtar i bondgårdarnas alkovsängar. Ibland — t. ex. vid bröllop eller begravning — kunde de användas för att skapa en högtidlig ram åt familjesamvaron. Med «Beiderwand» avskärmades vid sådana tillfällen långsidornas stallutrymmen från logen i det stora lågtyska gemensamhetshuset, som gav utrymme för gårdens folk, gröda och boskap under samma tak.
Inom denna art av vävnader kan man urskilja olika grupper. En grupp visar geometriska ornament, uppbyggda av kuber, kvadrater och rektanglar, som dock kan bilda trädartade eller borgliknande mönster. De är vävda på vanlig vävstol. Deras stränga mönster har en tidlös skönhet.
En annan grupp återger figurscener eller blommor och djur i olika sammansättningar. De småmönstrade får anses vara de äldsta (1600-talets slut?) — de övriga hör hemma i 1700-talet (bild 113, 114).
De rikt mönstrade vävnaderna, en medveten efterapning av dyrbar damast, är tillverkade av yrkesvävare på vävstol med dragrustning. Nederländskt inflytande kan här spåras, åtminstone vad mönstren beträffar. Deras ursprung kan inte så noga fastställas, men det vill synas, som om de storblommiga, framför allt de

grönmönstrade, hörde hemma i Angeln och på halvön Loit (Nordschleswig, Danmark), medan de med figurframställning (bibliska eller mytologiska motiv) huvudsakligen förekommit i Nordfriesland. De rent geometriska mönstren tycks främst ha förekommit i trakten mellan Schleswig och Rendsburg.

Av yrkesvävare, ehuruväl bosatta på landsbygden, framställdes också den flamskvävnad (gobeläng), som användes till dynor och väggbonader («Rücklaken»). Impulsgivare på detta område var de från Nederländerna invandrade vävare, «Teppichwirker», som slagit sig ner vid Elbes nedre lopp och i de stora städerna Hamburg och Lübeck. Motiven till sina vävnader hade dessa vävare fört med sig från Antwerpens och Bryssels gobelängverkstäder.

I Lüneburg skall ha funnits ett gobelängväveri redan på 1400-talet, och vid det gottorpska hovet anställdes på 1500-talet «Teppichmacher» Joris Nauvieck från Amsterdam. Inflytande från sådana avancerade konsthantverkare kan ha spritts till de mindre orterna. Sålunda vet man att det funnits bildväverier på många platser i Schleswig-Holstein. Men av deras tillverkning finns det bara en liten grupp, där förmågan till nygestaltning och omformning av de traderade flamska renässans- eller barockmotiven gjort sig gällande. Endast denna lilla grupp kan verkligen betecknas som folkkonst. Här finner man stora likheter med de norska bildvävnaderna. Men en så betydande och rikt blomstrande folkkonst som i Skandinavien blev aldrig bildväveriet i Nordtyskland. Vi visar därför på utställningen bara ett enda prov på denna vävnadskonst (bild 115).

Vävnader i s. k. flossateknik och noppvävnad tyder på nära förbindelser med Skandinavien. Man känner dem från schleswig-holsteinska bondgårdar och man finner dem numera mest på museerna. Det är tvivelaktigt, om de angivna beteckningarna är ursprungliga. Synbarligen har de under senare tid övertagits från den nordiska terminologien på området.

I flossateknik rör det sig om en knytning med ylle på botten av lin eller hampa – en knytning, som motsvarar den, som kommer till användning i den orientaliska matten – den äkta Smyrna-knuten. Ryan har en långtrådig nock och en slät bottenväv inslagen mellan knutraderna. Dvs. efter varje rad av inknuten ylletråd – som vanligen trädes omkring 2, ibland 4, varptrådar – följer ett antal vanliga inslag, som bildar den släta bottenväven. På ett visst avstånd följer så nästa knutrad. De uppstående trådarna (nockorna) är så långa, att de alldeles täcker bottenväven. Därigenom erhåller det hela ett fäll-liknande utseende. På detta sätt tillverkades i hela Norden sängtäcken och dylikt (bild 122). Det är dessa vävnader, som vanligen kallas ryor. Helt kort kan antydas, att en släktskap föreligger mellan dessa ryor och de konstfärdiga, korthåriga och tätknutna mattor, som framställdes av fiskarbefolkningen i Ostpreussen (Masuren). Själva knytningen är ju något som varje fiskare är väl förtrogen med från sin nättillverkning.

Något annat – om också närbesläktat – är noppvävningen, som huvudsakligen användes vid tillverkning av bänkdynor och som förekom i olika tekniker. Vanligast var att inslagna (ej knutna) trådar efter vävningen med hjälp av små krokar drogs ut till öglor, vilka – om de satt mycket tätt – kunde ge materialet en sammetsartad karaktär, särskilt om öglorna skars upp. I en annan flossateknik knyter man med handen in öglorna i varpen över en käpp eller kavel så att en korthårig, oupp-

Heinrich
Zacharias
Katrina
Joh.
Qa: stunder: auf und nam das kind und seine mutter
Bey der nacht und entwiche in egipten und blib alda
biß nach dem todt herodis auf das erfullet wue
Rde was von dem herren gesagt ist

skuren halvflossavävnad uppstår. Öglorna i dessa arbeten är alltid anordnade i täta grupper, oftast strängt ornamentalt uppställda, mera sällan arrangerade till en figurlig framställning (bild 120). Mellan dessa grupper framträder så den släta bottenväven. Det förekommer också, att man finner både uppskurna och ouppskurna öglor på samma föremål. Dessa dekorativa dynor har något grovt och kraftfullt över sig.
Förutom av yrkesvävare kan de naturligtvis här och där ha tillverkats av bondkvinnorna för eget bruk. Säkra forskningsresultat saknas ännu på denna punkt.
I båda teknikerna, flossavävnad och noppvävnad, befinner sig Schleswig-Holstein uppenbarligen i yttersta utkanten av en stor kulturkrets, som sträcker sig över Skandinavien och Östersjön.

Broderi

Dynorna, som skulle göra de hårda bänkarna i hem och kyrka och sätena i vagnar och slädar mer bekväma, framställdes inte bara genom vävning. Med stor förkärlek ägnade sig kvinnorna åt att brodera detta slag av föremål. Områden, som framför andra blivit kända för sina rikt broderade dynor, är Wilstermarsken (vid Glückstadt och Wilster), Probstei (söder om Kiel) och Vierland (Elbemarsken ovanför Hamburg). Man broderade både med silke och ylle på grovt ylletyg, vanligen vävt i tuskaftsbindning. Stjälkstygn och plattsöm var vanliga liksom allehanda andra sömnadssätt t. ex. botten- och knutsöm (Vierland). Sina förebilder hämtade man framför allt ur gobelängväveriets mönsterskatt — ja, det finns dynor, där man i broderiet eftersträvat en fullständig imitation av gobelängerna (gobelängstygn). Där finns stora bildframställningar med bibliska motiv (som Samuel smörjer Saul) i mittrundeln, medan hörnen upptas av barockblommor, rosor och tulpaner.
Men man finner också dynor, som är helt fria från sådant beroende. Där är dekoren inskränkt till stora blommor, som från ytterkanterna strävar in mot mitten, där en fast punkt återfinnes i form av en större eller mindre figur — en fågel, en frukt eller, som här, ett litet heraldiskt lejon. Gärna är också mitten utfylld av en krans med årtal och monogram, hållen av två änglar.
Wilstermarsken utmärker sig mot slutet av 1700-talet för fint utförda, graciöst naturalistiska blommönster (nejlikor, tulpaner) och för en förkärlek för rikt utstyrda spegelmonogram — av samma typ som dem man gärna återfinner på möbler från denna trakt.
Dynornas baksida är ofta fodrad med rödfärgat kalvskinn eller med något kraftigt ylletyg. Kanterna är vanligen försedda med en frans i bjärta färger. Ofta är tofsar eller pomponger av ylle fästade i hörnen.
Dynsömnaden fortlevde till inemot mitten av 1800-talet. Från dess slutfas kan man påvisa, hur den tidigare rokokoprägeln i blomsterarrangemangen omvandlas och biedermeierelement drar in i bilden.
Också gånglinne och hushållslinne — särskilt sådant som skulle användas vid festligare tillfällen — gav i rikt mått tillfälle till broderiarbete. Här bör särskilt

framhållas två grupper: Prakt- och paradhanddukar samt kuddvar. En säregen art av paradhanddukar har det nordfrisiska fastlandet (Schleswig) frambringat. Det gäller en särskild sorts smala dukar, som fogats samman av smärre stycken av hemvävt linne. Fogarna, som är sydda i prydnadssöm, ger dukarna en markerad uppdelning i fält. Vidare har dukarna ett enkelt broderi, utfört med hemspunnen och hemfärgad grov ulltråd i plattsöm, kedjestygn, stjälkstygn, kråkspark osv. Allehanda figurer av symbolisk eller rent dekorativ art är symmetriskt placerade i fälten: Motställda tuppar eller hjortar, växande blommor och träd (livsträd?), ett människopar (brud och brudgum), vidare stjärnor, kors, rektanglar, rosetter och solar — motiv, som på olika sätt anspelar på dukens karaktär av bröllopsgåva. Här rör det sig om äkta, naiv folkkonst utan förebild i det högre konsthantverket. Något liknande finner man inte på närmare håll än i Norden. Handdukarna avslutas alltid nedtill med en särskild prydnad — en bred och lång frans, som flätats av dukens linnevarp. Någon gång kan man också finna påsytt en bred, dyrbar brysselspets.

Man kan inte föreställa sig en större kontrast till det man möter i dessa «naiva» schleswigska paradhanddukar än de broderier, som kommer från den winserska Elbemarsken (nära Lüneburg). Också här gäller det i stor utsträckning paradhanddukar — så kallade ändlösa handdukar, (dvs. handdukar med hopsydda kortändar — använda hängda över en rulle eller käpp). Men det gäller också örngottsvar, säkerligen också de bröllopsgåvor och föremål som ingick i hemgiften. Också svepningarna, liksom lintyget till högtidsdräkten och dräktens silkehalskläden broderades i samma stil. Här finns ingenting grovt och klumpigt — på tunnaste linne har man broderat med fina silkegarner i konstnärligt fulländat utförande. Yppiga blomstermotiv, sinnrikt framväxande ur kanter eller hörn, dominerar ytorna: Rosor, tulpaner och nejlikor spelar en framträdande roll. Små figurer som dubbelörnar, sjöjungfrur, änglar osv. är många gånger inpassade i bilden — diskret, nästan omärkligt. En stor plats upptas av initialer och årtal, som — särskilt på de äldre arbetena — ibland utgör den enda utsmyckningen. I sin utformning går de tydligt tillbaka på förebilder ur den främsta tyska kalligrafien. Denna vackra folkkonst hade sin blomstringstid från mitten av 1700-talet till fram mot mitten av 1800-talet. Från början var den starkt påverkad av klostren men kom så småningom att utveckla en anmärkningsvärd grad av självständighet.

Som redan nämnts utfördes sådana här arbeten nästan uteslutande av utbildat yrkesfolk. Detsamma gäller, i än högre grad, det broderi i silver på siden, som förekom på halsklädena. Hur den winserska broderikonsten kunde utveckla sig i mindre skolade händer visar sig i en del smärre, tafatt utförda broderier, som man ibland här och där kan träffa på.

Svart var sorgens färg, som man kan se på en paradhandduk från Alten Lande (Stade-trakten). Man finner här ingen anknytning till winserbroderiet: Detta kraftiga blommönster, i vilket infogats några fåglar (korpar?), har ett eget, mer markerat folkligt uttryckssätt.

De överallt brukade h a l s k l ä d e n a broderades i plattsöm med silke på ylle eller — mest — på siden. I allmänhet är de varandra mycket lika, som exempel från Föhr, från Ditmarsken, från Niedersachsen och Bückeburg visar. Här träffar vi ofta på

ett något förenklat arbetssätt, som började användas under 1800-talet: Vid broderi på tunt siden fällde man på lämpliga ställen in tyllbottnar som ersättning för ett utförande i genombrutet broderi, som krävde mer arbete. Härigenom uppnådde man på ett bekvämt sätt en elegant effekt — det hela är präglat av stor yrkesskicklighet.

Av yrkesfolk, s. k. «Nahersken», utfördes också de övermåttan färgrika broderierna på den schaumburg-lippeska dräktens halskläden och förkläden. I dessa broderier finner man att pärlor och paljetter — av guld- och silverplåt — kommit till riklig användning. Detsamma gäller även halsklädena från Lauenburg och Mecklenburg. Allehanda smärre bruksföremål uppvisar ofta en mer personlig stil, så t. ex. en kjolväska från Elbemarsken, daterad 1850. Den är av ylle och broderad med silke. Broderiet visar primitivt utformade blommor och stjärnor och ett huvud (katthuvud?) en face. Huvudets kontur har utformats som ett hjärta.

Från Wilstermarsken kommer en bröstlapp av linne, rikt broderad med rött silke, troligtvis tillhörande 1700-talet. Den skiljer sig betydligt från arbeten från Winsermarsken: Dels är den enfärgad, dels förekommer plattstygn mycket sparsamt medan stjälkstygn, efterstygn och andra sömnadssätt dominerar. Slutligen har den en egenartad stilisering av blommor och rocaille-former.

En egenartad plattsöm har utvecklat sig i Vierlanden (vid Hamburg), där den framför allt förekommer på de av grovt, brun-violett kläde sydda jackärmarna. Dessa bär på underarmens utsida avlånga fält, som är helt täckta med plattsöm i silke. Från början var ornamenten rent geometriska och utförda i livliga färger. Senare kom rosen- och nejlikemönster till användning, varvid rödviolett och rött blev förhärskande. Man förvånas över att något sådant kunnat växa fram ur en liten utsmyckning runt ärmlinningens knapphål — jackärmsbroderierna har just det ursprunget.

Plattsömsbroderi i besläktat manér visar också den vierländska kvinnodräktens bröstlappar. Dräkten bars vid de mest olika tillfällen: I glädje och sorg, på söndagar och på bröllop, vid grannbesök av olika betydenhet, vid hel, halv eller kvarts sorg, vid nattvardsgång — och allt detta speglas i livstyckenas olika utsmyckning. Det finns ett fåtal grundmönster, som varierades i det oändliga i utsökt väl avvägda färgnyanser och som utfördes i den mest fulländade plattsöm och klumpsöm. Mönstren visar en nära släktskap med dem man finner i intarsia på de vierländska möblerna (hjärta-rosor-fåglar, hjärta-rosor-nejlikor).

Sin högsta blomstring nådde dessa livstycken under 1800-talets första hälft — senare förde användningen av paljetter och guld- och silversnörmakerier till en degeneration. Uppenbarligen måste man räkna med att detta plattsömsbroderi i viss utsträckning utövades yrkesmässigt och t. o. m. av män.

Den broderiteknik, som har den starkaste folkliga förankringen, är dock korsstygnsbroderiet. Det är också förhärskande på de bekanta mönsterdukarna i hela Nordtyskland (bild 160, 169). Dessa namn- eller märkdukar syddes upp av de unga flickorna under slöjdlektionerna i skolan eller under systunder i hemmet. I deras mycket beundrade mönsterskatt speglas dels gammal tradition, dels enskild uppfinningsrikedom. Med dessa dukar förbereddes flickornas kommande arbete med utsmyckning av hemmets olika textilier.

I korsstygn broderades helgdagsskjortorna, särskilt rikt naturligtvis brudsärkar och brudgumsskjortor, handdukar och lakan för högtidsbruk liksom kuddvar och — i Vierlanden — förkläden. Med sina stora korsstygnsrosetter visar f. ö. mönsterdukarna från Vierlanden en alldeles speciell egenart. Många av dessa beundransvärda broderier blev omsorgsfullt tillvaratagna — de kunde t. o. m. sättas inom glas och ram och hängas upp som prydnad på väggen.

Minst lika beundransvärda prov på de ungas handarbete finner vi i de bekanta trädningsdukarna, som numer förvaras i museerna tillsammans med broderimönster- och märkdukarna.

Inom korsstygnsbroderiet är en provins nära Stade, Alte Land, särskilt framstående. Därifrån har bevarats mängder av linneservietter med broderade hörn, där många motiv från mönsterdukarna kommit till användning — men har bara en färg, rött eller svart. Här finns växande blommor, omgivna av påfågelsliknande fåglar, ett hjärta med krona och blommor, en liten inhägnad trädgård eller en segelbåt med män och fåglar. Mestadels är servietterna också försedda med namn (monogram) och årtal.

En detalj i kvinnodräkten, där broderiet kom att spela en framträdande roll, var mössans nackstycke. Denna del av huvudbonaden var hos nästan alla de olika mössformerna utsmyckad, i flera färger eller i en färg allt efter bärerskans ålder och civilstånd. Detta broderiarbete synes för det mesta ha utförts av mössmakerskan, likasom fallet var med de pärlarbeten och guld- och silverbroderier och snörmakerier, som blev vanliga fram på 1800-talet. De sistnämnda prydnadsdetaljerna var f. ö. i stor utsträckning fabriksgjorda (bild 205).

Vid en jämförelse med dräkter från fattigare landsändar, som t. ex. Hessen (Schwalm), kan man lägga märke till, att det hemgjorda broderiet på dräkterna där dominerar långt mer än i de mer välbärgade nordtyska områdena, där broderiet trängs tillbaka av den rika silverutsmyckeningen.

Hushålls- och gånglinne var ju i jämförelse med andra textilier förhållandevis lätta att tvätta. Detta kan ha varit en bidragande orsak till att man inom denna grupp ofta kunde inskränka utsmyckningen till enbart vitbroderi. Detta kunde återigen vara av mycket olika karaktär.

Mycket ålderdomligt verkar det kedjesömsbroderi, som man kunde se på mansskjortans krage och ärm i församlingen Ostenfeld (vid Husum). Kvinnorna i Probstei smyckade där också sina egna blusliv med prydlig vitsöm på ärmlinningarna. De väldiga halskragarna på den schaumburg-lippeska nattvardsdräkten är helt täckta av vitbroderi. Tyllträdningen på klädena i Osnabrück-trakten måste också nämnas i detta sammanhang.

Men framför allt måste man, när det gäller vitbroderier, framhålla Westfalen med sina fastedukar från 1600-talet. («Hungertücher» = «hungerdukar», med vilka altaret överkläddes under fastan). Visserligen framställdes de väl knappast av bondfolk utan av borgardamer och nunnor, men ett starkt folkligt element är dock förhärskande i dem. De helvita fastedukarna utfördes inte bara i plattsöm, broderi eller genombruten söm, utan mycket ofta även i filet. (Dvs. nät- och trädningsarbete). Filetarbetena hörde under 1700- och 1800-talet hemma i Schleswig-Holstein och framför allt i Vierland och Winsermarsken. Här framställdes

breda infällningar för kuddvar och paradhanddukar. Mestadels är de knutna i sneda nät (i Nordfriesland föredrogs raka nät) och upprepar i trädningsteknik vissa bestämda mönster, t. ex. blommor och fågel, hjärta och krona, man och kvinna, i de mest skiftande variationer. En utveckling kan därvid iakttas — från otympliga, rent geometriskt-ornamentala arbeten till tunntrådigt manér med rik bildframställande mönstring (bild 139, 168).
Här skall anföras ett mycket sällsynt filetarbete från Schleswig från 1700-talet, med blått, snedknutet nät av lin och trädning av kulört ullgarn (bild 182). De på detta sätt tillverkade förhängena har fått en rätt fri och självständig utformning. De visar bibliska scener (David och Goliat, Josua och Kaleb, Jakob och himlastegen) — dessutom blommor och rankor — en jägare med hjort och hund — motiv, som mönsterdukarna så väl kände, men här utförda i en högst personlig omgestaltning och stark förstoring. Man har sig bekant att även män kunde utföra filetarbeten: Kommendören och grönlandsresenären Christian Mayn från Störort (vid Wilster) tillverkade själv samtliga gardiner till sitt hem, i vit filet och med rak nätknytning. Upphovsmannen till vårt färgrika 1700-tals förhänge får man nog tänka sig söka bland fiskarbefolkningen.

Applikation

En antydan måste också ges om de av bondkvinnorna själva förfärdigade applikations- och lapparbetena. Först måste här nämnas de färgglade lappdynorna från Vierlanden: De håller sig till enkla mönster, uppbyggda av tre- och fyrkantiga lappar, som klippts i brokiga tyger och med passpoaler i avvikande färger hopfogats till en konstfull mosaik.
I Probstei finns dynor i en mycket friare applikationsteknik (påläggsöm), tydligt efterapande de broderade dynorna: I mitten ett stort hjärta, i hörnen blommor, allt fastsytt på ett underlag och ytterligare utsmyckat med prydnadssöm.
Så måste man också nämna de ring- eller kransformade bärdynorna (Waas), som kvinnorna hade på hjässan under sina stora korgar, när de bar dessa på huvudet till marknaden. Också dessa dynor är tillverkade i lappteknik. Utom i Vierland kan man finna dem i trakten av Lüneburg (Bardowik).

Knyppling och stickning

När det gäller kvinnlig dräkt eller olika hemtextiliers utsmyckning går det inte att hoppa över den förr så uppskattade spetsknypplingen. Visserligen infördes flandriska spetsar från Nederländerna — särskilt var det vanligt att hollandsfararna medförde sådana som gåvor (bl. a. brudgåvor) till kvinnliga anförvanter. Spetsarna användes på de styva vita mössorna — i tät plissé («geriffelt») på halskläden för nattvardsgång, på de finare kuddvaren osv. Men både i Rhenlandet och Schleswig-Holstein hade knypplingen trängt in, på en del ställen rentav som näringsfång.

I Schleswig-Holstein har främst spetsar från Tønder vunnit spridning. Från Ditmarsken berättas, att en del kvinnor där förtjänat sitt livsuppehälle genom knyppling. Men trots sådana enstaka försök stod den breda flodvågen av flandriska spetsar inte att hejda: En verklig folkkonst blev knypplingen aldrig, även om den som tillbehör till folkdräkten inte går att helt bortse ifrån.
Stickning var däremot något, som alla kvinnor var väl förtrogna med. Särskilt flickornas vita eller kulörta söndagsstrumpor — som man visade mycket av, då kjolarna var korta — är ofta av hög klass. I museerna har bevarats både grövre och finare strumpor av både ylle och bomull, som visar upp en förvånansvärd rikedom av mönster. Utsmyckningen sitter framför allt upptill på strumpkragen och nertill på kilen, där den kan sträcka sig långt under hälen. Under biedermeierns tid dyker t. o. m. upp strumpor med instickade pärlor — ett inflytande från stadskulturen. Pärlarbeten har f. ö. särskilt kommit till användning på den schaumburg-lippeske kvinnodräktens underärm, «Perlhanschen». De strumpor, som tillverkades av Lüneburgerhedens herdar, var av grövre slag, avsedda för män och helt odekorerade.
Schaumburg-Lippe är den enda trakt av Nordvästtyskland där folkdräkten ännu är levande. Där kan man alltjämt få se stickning av strumpor, underärmar och schalar och någon gång även v i r k n i n g — använd som utsmyckning på kragarna.
I övrigt är de ovan beskrivna textila slöjderna, inklusive stickningen, i våra dagar utdöda som folkkonst i Nordvästtyskland.

BIBLIOGRAPHIE

Allmän

Creutz, Max	*Deutsche Volkskunst, Die Rheinlande* München 1924
Damman, Walther	*Nordelbinger Volkskunst* Godesberg/Rh. o. J.
Hahm, Konrad	*Deutsche Volkskunst* Berlin 1928
Lehmann, Otto	*Deutsches Volkstum in Volkskunst und Volkstracht* Berlin 1928
Meyer, H. E.	*Deutsche Volkskunde* Berlin u. Leipzig 1921

G·S·T·
M·S·T·
Dese Meülen Kan niet Maelen, Seegen Sack
Dreger en Kan niet Dracger en Kan niet Drager
gerrit Scheiten mu Metgen Scheiten

Meyer-Heisig, Erich — *Deutsche Volkskunst*
München 1924

Mühlke, Karl — *Von nordischer Volkskunst*
Berlin 1906

Ohm, Annaliese — *Volkskunst am unteren rechten Niederrhein*
Düsseldorf 1960

Peßler, Wilhelm — *Deutsche Volkskunst, Niedersachsen*
München 1923

Redslob, Erwin
Hahm, Konrad — *Denkschrift zur Deutschen Volkskunstausstellung*
Dresden 1929

Schlee, Ernst — *Deutsche Volkskunst, Schleswig-Holstein*
Weimar o. J.

Schwindrazheim, Oskar — *Deutsche Bauernkunst*
2. Aufl., Wien u. Leipzig 1931

v. Spiess, Karl — *Bauernkunst, ihre Art und ihr Sinn*
Berlin 1943

Uebe, Rudolf — *Deutsche Volkskunst, Westfalen*
München 1927

Keramik

Borchers, Walter — *Zur bäuerlichen Töpferkunst Westfalens*
In: Rheinisch-Westfälische Zeitschr. f. Volkskunde, 2. Jg. 1955, Heft 3, S. 155 ff.

Deneken, Friedrich — *Die Sammlung niederrheinischer Tonarbeiten im Kaiser-Friedrich-Museum*
Krefeld 1914

Grone, Ernst — *Tongefäße in Bremen seit dem Mittelalter*
In: Jahresschrift des Focke-Museums, 1940

Hüseler, Konrad — *Geschichte der schleswig-holsteinischen Fayence-manufakturen im 18. Jahrhundert*
In: Veröffentlichung der Schleswig-Holsteinischen Universität Nr. 23, Breslau 1929

Meyer-Heisig, Erich — *Deutsche Bauerntöpferei*
München 1955

Petrich, E. — *Eine ostfriesische Töpferwerkstatt*
In: Volkswerk, Jg. 1941

Riesebieter, Otto — *Neue Forschungen über die Fayencefabriken in Hannoversch-Münden und Magdeburg*
In: Kunstrundschau 1938, S. 2—6

Scherer, Christian — *Braunschweiger Fayencen*
In: Verzeichnis der Sammlung Braunschweiger Fayencen im Städtischen Museum zu Braunschweig, Braunschweig 1929

Schmitz-Veltin — *Volkskunde und Brauchtum auf niederrheinischen Hochzeitsschüsseln*
In: Volkswerk, Jg. 1943

Scholten-Neeß, Mechtild — *Der Töpfer Gerrit Evers*
In: Vrienden van de nederlands ceramiek, Amsterdam Nr. 27, Juni 1962, S. 24 ff.

Wietek, G. — *Kellinghusen und seine Fayencen*
Kellinghusen 1953

Textilier

Bringemeier, Martha — *Stickerinnen und Stickereien der Schaumburger Tracht*
In: Volkswerk, Berlin 1943

Meyer-Heisig, Erich — *Weberei — Nadelwerk — Zeugdruck*
München 1956

Sauermann, Ernst — *Schleswigsche Beiderwand*
Frankfurt a. M. 1909

—, — *Über Arbeiten der Bildwirker in Schleswig-Holstein*
In: Schleswig-Holsteinischer Kunstkalender, Potsdam 1916

Schoneweg, Eduard — *Das Leinengewerbe in der Grafschaft Ravensberg*
Bielefeld 1923

Schwindrazheim, Hildamarie — *Überlieferung und eigene Gestaltung in niederdeutschen Stickmustertüchern*
In: Nordelbingen, Bd. 19, 1950, S. 126—136

—, — *Eine nordschleswigsche Netzarbeit des 18. Jahrhunderts*
In: Kunst in Schleswig-Holstein, 1952, S. 166—168

Zieting, Annemarie — *Bäuerliche Stickereien aus der Winsener Elbmarsch*
Berlin 1942

UTSTÄLLDA FÖREMÅL

KERAMIK

1 Fat BILD

Motiv: Josua och Kaleb med vinstocken.

Daterat 1712
⌀ 36 cm

Landschaftsmuseum des Niederrheins, Krefeld-Linn, CMV 885/307

2 Praktfat

Motiv: Ridande kejsare och borgare.
Inskription: 1716 / GEBT DEN KEISER WAT DEN KEISER IST / UND GODT WAT GODT IST / ALBERT MURS.

Daterat 1716 och signerat ALBERT MURS
⌀ 59,5 cm

Niederrheinisches Museum, Duisburg, A 297

3 Bröllopsfat BILD

Motiv: Brudpar med lyftade bägare.
Inskription: 1716: DEN 20 AUGUSTUS GERETGEN: DREMES: MIT: IHREN: HERTS: ALDER: LISTEN: SEI: DRINCKEN: DEN: KULEN: WEIN. HENDRICK MURMANS.

Tillverkat i Kamperbrück. Daterat 20 augusti 1716 och signerat Hendrick Murmans.
⌀ 52 cm

Niederrheinisches Museum, Duisburg, A 2484

4 Fat

Motiv: Jesus gisslas.
Inskription: und sie geißelen im – anno 1718.

Troligen från Tönisberg.
Daterad 1718
⌀ 34,5 cm

Niederrheinisches Museum, Duisburg, A 364

5 Bägare

Motiv: Skolbarn och lärare.
Inskription: Kinder / lehret fleißig – komt / und hören / mich ich / wil euch / Die frücht der wahrheit Lehren / Den 29. April 1720. G.T.S.T.

Daterad 29 april 1720 och med initialerna G.T.S.T.
⌀ 13,2 cm, H. 12,6 cm

Niederrheinisches Museum, Duisburg, A 328

6 Kakelplatta BILD

Motiv: Krukmakarverkstad.
Inskription: Von aerdt godt heft gemeckt Den mensch / ick mack nie potten naer meinen wensch / mein arbeit stehet in godts handt / jan Spoer bin ick genandt / komt zu mir. Dan mit hauffen / Die erdenwahren willen kaufen / ende Die vor Das ganckbar geldt / zu borgen mir gaer nicht geveldt / goede aerdenwahr sullen sy bekommen / vor geldt mit groter ofte kleine sommen / al bin ick van person niet groet / ick mack doch meine waren goet / niemant Dan verachte Das meinige / hy besehe toebevohrens Das seinige.

Daterad 1721
29 x 36 cm

Landschaftsmuseum des Niederrheins, Krefeld-Linn, 1957, 140

7 Praktfat

Motiv: Kristi gravlägging.

Daterat 1724 och med initialerna I.V.H. – F.T.B.
⌀ 53,5 cm

Stadtmuseum, Köln, RM 1926 / 504

8a Skål

Motiv: Stiliserade blommor.

Daterad 1727 och signerad HERMAN MURS
⌀ 20 cm

Heimatmuseum des Kreises Geldern, Kevelaer, 27a 37

8b Skål

Motiv: Bekrönt dubbelörn.

Daterad 1736 och med initialerna P-M.
⌀ 11,5 cm

Stadtmuseum, Köln, 1929 / 1317

9 Fat

Motiv: Spejarna med vinstocken.
Inskription: Josua und kallep 1739.

Daterat 1739
⌀ 43,3 cm

Stadtmuseum, Köln, 1927/1185

10 Kakelplatta

Motiv: Madonnan från Kevelaer.
Daterad 1739. Initialerna WS och SM.

28 x 26 cm

Heimatmuseum des Kreises Geldern, Kevelaer, 27a 31

11 Fat

Motiv: Tupp.

1700-talets förra hälft
⌀ 35 cm

Hetjens Museum, Düsseldorf, L 279

12 Ljusstake

i form av en trumpetblåsande ängel.

Omkr. 1750
22 cm, ⌀ 12 cm

Heimatmuseum des Kreises Geldern, Kevelaer, 50 e 1

13 Praktfat

Motiv: Wolkenfeld-madonnan med Jesusbarnet stående på en ormomslingrad jordglob.
Inskription: MARIA . DV . MVTTER . GOTTES . . . . .

Tillverkat i Wickrath omkr. 1750. Signerat DERCK HAMANS
⌀ 51 cm

Hetjens Museum, Düsseldorf, 1935, 34

Glas-Strig-mÿ Durchi
nicht vor
sonder vor all
einen
Dey
Güste
17
41

DH
Anno
17
47

14 Husaltare

Motiv: Madonnan från Kevelaer.

Omkr. 1750
24 cm

Heimatmuseum des Kreises Geldern, Kevelaer, 27 h 9

15 Fat

Motiv: Madonnan från Kevelaer.

Omkr. 1750
⌀ 35,5 cm

Heimatmuseum des Kreises Geldern, Kevelaer, 27 a 27

16 Praktfat BILD

Motiv: St. Göran och draken.
Inskriptioner: Sintte Joris – Koenicke Tochter – Sintte Joris wasz eines Vromen Ridter unde . . . . .

Tillverkat av Gerrit Evers, Schaephuysen, 1752
⌀ 59,5 cm

Hetjens Museum, Düsseldorf, 1935, 26

17 Praktfat

Motiv: Två ryttare under dubbelörn.
Inskription: Ha Trompetter blas fry. Daper daer op dat wey frey kommen / fort all om te jagen. Heir dat wey kommen bey die / javer und den heer all om te sin dit plasier / dat sey zw sammen macken hier.

Förmodligen tillverkat av Derck Hamans, Wickrath
Daterat 1754
⌀ 49,5 cm

Hetjens Museum, Düsseldorf, 1935, 36

18 Praktvat

Motiv: Plöjande bonde.
Inskription: Beminde ackerman die mit sinder plocht het Landt / bouwen kan, wandt daer nit wordt geplocht / en gebouvet soo wordt der von garst geen / goet bier gebravwt.
Signerat Martinus Jacobus Mellen, Schaphussen.

Daterat 1761
⌀ 45 cm

Hetjens Museum, Düsseldorf, HM 4202

19 Rakkopp

Motiv Piprökande man och barberarverktyg.
Inskription: ITM HET laer Som min sep Kostgelt.
IOCHAIM HEESEN – A.B.M. ANNO 1764.

Daterad 1764
⌀ 22,3 cm

Landschaftsmuseum des Niederrheins, Krefeld-Linn, 381/980

20 Fat

Motiv: Pelikan.

Daterat 1767
⌀ 35,5 cm

Stadtmuseum, Köln, HM 1894/16

21 Bröllopsfat

Motiv: Bruden bjuder brudgummen en bägare.
Inskription: Dat is ein grosen moegen . . .
Initialerna RMK och PH.

Daterat 1768
⌀ 51 cm

Hetjens Museum, Düsseldorf, 4201

22 Fat

Motiv: Förnämt ekipage förspänt med två hästar.
Inskription: ANNO 1768 JOHANES KÜRKENS: Eenen waegen mit parden / oster en costelick dinck op arden better een vrouw vol oidtmot / dadt den man seidtt daedt sy daet doett actom Roerdt pas vobis.

Initialerna P.H.K.
Tillverkat i Rheurdt. Daterat 1768
⌀ 51,5 cm

Hetjens Museum, Düsseldorf, 1935/31

23 Kakelplatta BILD

Motiv: Väderkvarn.
Inskription: Dese Meulen kan niet Maelen, deesen Sack dreger en kan niet draegen.
Gerrit Scheiten – Metgen Scheiten.

Initialerna G.S.T ech M.S.T.
1700-talet.
27 x 28,5 cm

Hetjens-Museum, Düsseldorf, HM 4292

24 Tre Kakelplattor

Den vänstra plattan. Motiv: En man med slaga. Inskription: Hendricus öttels / Bin ick genand / ick hebt den Flegel / in die handt.
Den mellersta plattan. Motiv: En kvinna med kvast och högaffel. Inskription: Kacken en kerren haen ick gerren maria ottels.
Den högra plattan. Motiv: Piprökande man. Inskription: ick stan op mein gemacken Ruck een pip / Toe Back.
Tillverkade av Martin Küsters i Sevelen.

Den vänstra plattan daterad 1775.
19,5 x 19,5 cm

Landschaftsmuseum des Niederrheins, Krefeld-Linn, 1944/1

25 Vigvattenskål

i form av en predikstol. Initialerna AK.

Omkr. 1770
27 x 15 cm

Heimatmuseum des Kreises Geldern, Kevelaer, 27 h 6

26 Kakelplatta

Motiv: Ryttare med draget svärd
Initialerna HB och GB.

Daterad 1770
25,5 x 24,5 cm

Hetjens Museum, Düsseldorf, HM 4229

27 Praktfat

Motiv: Kristi korsfästelse.
Inskription: O mensch schau mein Wunden an / schau was ich vür Dir hab getahn / auf das du lebes sterbe ich / sage warum verfolgs du mich.

Initialerna: M–S.
Senare hälften av 1700-talet
ϕ 38 cm

Niederrheinisches Museum, Duisburg, A 1215

28 Bröllopsfat BILD

Motiv: Josef med Jesusbarnet, omgivna av två livsträd under vilka står namnen Hendrick Zacharias och Ckatreina Zach.
Inskription: Da stund er auff und nahmt das Kind und seine Mutter / bey der nacht und entwiche in egypten und blib allda / biz nach dem Tod herodis auff das erfüllet wurde was von dem herren gesagt ist / Bei mat. am 2. kap. 1770.

Tillverkat av Derk Hamans, Wickrath och daterat 1770
⌀ 56,5 cm

Stadtmuseum, Köln, 1912/163

29 Brudfat

Motiv: Brudpar.
Inskription: heur Schüsleyn was ich dir wil saagen wan dy jemant weg / wil dragen soo sagh ich hola las / mir liegen ich bin in goede rouw / ich ben fredrick Vales huis vrouw / anno 1771.
Attribuerat till Gerrit Evers, Schaephuysen.

Daterat 1771
⌀ 42 cm

Niederrheinisches Museum, Duisburg, A 306

30 Fat

Motiv: Maria och Jesusbarnet.

Tillverkat i Hüls
Daterat 1787
⌀ 37,5 cm

Hetjens Museum, Düsseldorf, HM 4291

31 Kakelbricka

Motiv: Husar.
Inskription: Jacopus N.H.C.K./N.N. Anno 1789. H.D.

Daterad 1789
⌀ 28 cm

Heimatmuseum des Kreises Geldern, Kevelaer, 27 a 7

32 Fat

Motiv: Tuppryttare.

1700-talet
⌀ 37,5 cm

Landschaftsmuseum des Niederrheins, Krefeld-Linn, CMV 1003/400

33 Praktfat

Motiv: Kristus nedtages från korset.
Signerat: I H A (= Johann Hendrick Andrae) och daterat Issum den 20 juny 1769.

Reliefteknik
⌀ 62,5 cm

Stadtmuseum, Köln, RM 1926/585

34 Praktfat

Motiv: De tre vise männen.
Inskription: Latt ons den here laven / Hendrick librandt / Anno 1778.

Reliefteknik
Tillverkat i Issum och daterat 1778
⌀ 50,5 cm

Stadtmuseum, Köln, 1951, 5

35 Praktfat

Motiv: St. Mikael och draken.

Reliefteknik
1700-talet
⌀ 48,5 cm

Landschaftsmuseum des Niederrheins, Krefeld-Linn, 1911/9

36 Praktfat

Motiv: Abrahams offer.
Reliefteknik.

Daterat 1798 och med initialerna WL
⌀ 50,5 cm

Landschaftmuseum des Niederrheins, Krefeld-Linn, CMV 1000/397

37 Madonna BILD

Eventuellt använd som ugnshuva.

Daterad 1808 och med initialerna GF.
51,5 cm

Hetjens Museum, Düsseldorf, 30 881

38 Bägare

Motiv: Fåglar och hantverksredskap.
Inskription: Das ist dem meister Hamer und der Lot. Hendrick Herckenradt Den 7. Jun. 1815.

Daterad 7 juni 1815
⌀ 13,8 cm

Stadtmuseum, Köln, RM 1927/1189g

39 Fat

Motiv: Hubertus-scen.
Inskription: S Hubertus Beware uns für böse Biss.

Daterat 1821 och med initialerna A.H.
⌀ 47,3 cm

Hetjens Museum, Düsseldorf, 1940/42

40 Fat

Motiv: Två kärlekspar i tidstypiska dräkter.

Daterat 1835.
⌀ 35,5 cm

Märkisches Heimatmuseum, Burg Altena, K 1181b

41 Praktfat

Motiv: Häst.

Daterat 1890 och med initialerna S.M.
⌀ 56,5 cm

Hetjens Museum, Düsseldorf, L 275

42 Praktfat

Motiv: Man med barockdräkt och allongeperuk.

Daterat 1685 och försett med namnet HANS BIAN.
⌀ 57 cm

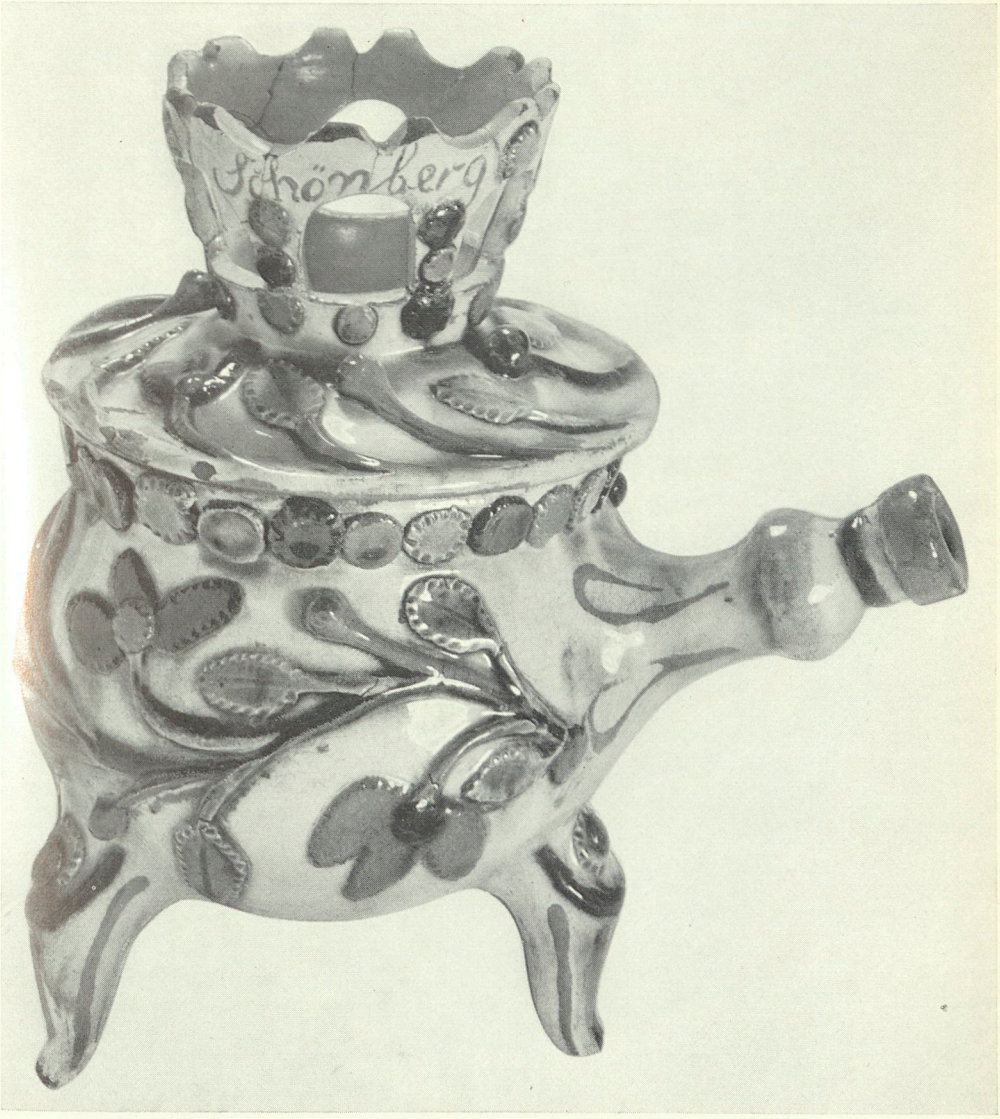
Heimatmuseum, Lauenburg

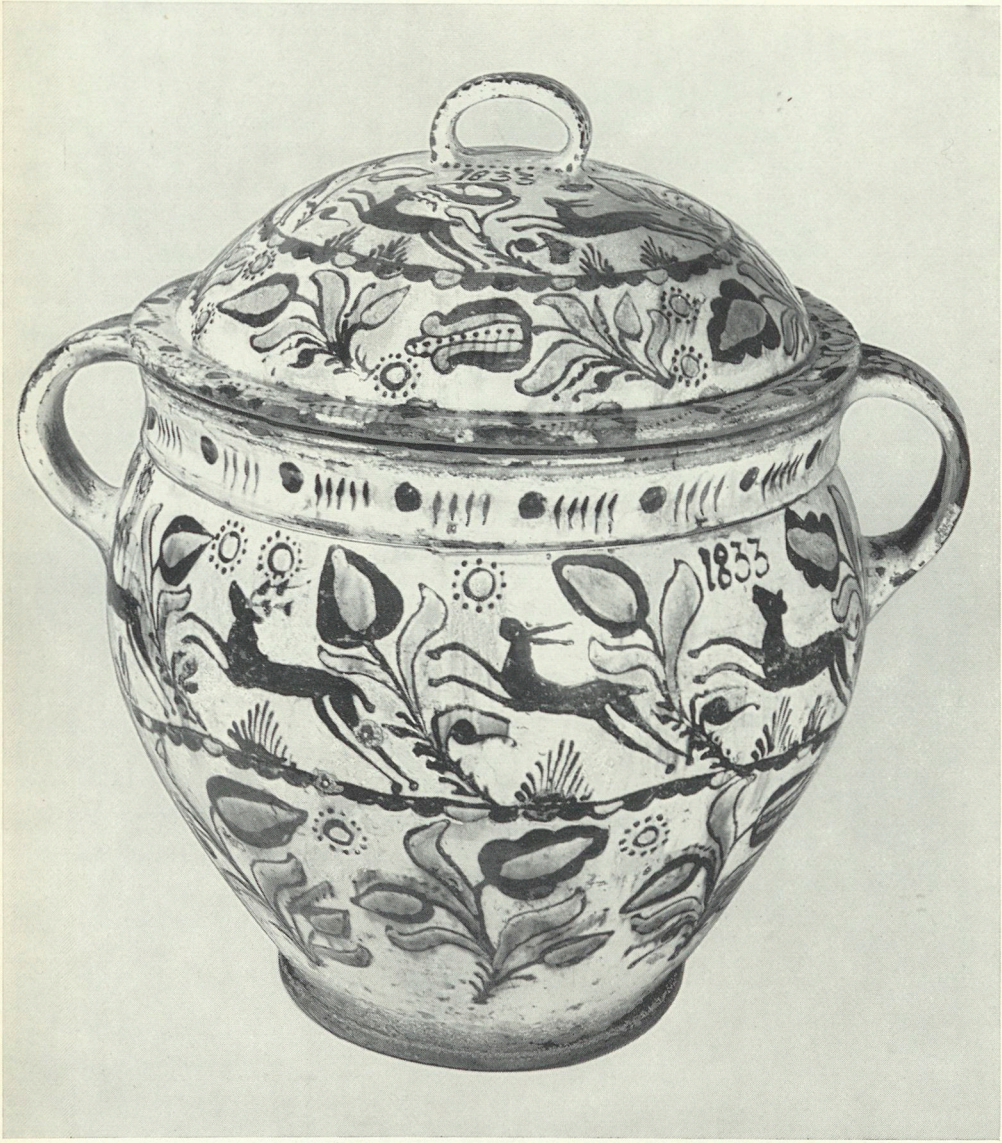
43 Fat

Motiv: Kärlekspar i barockdräkt.

Daterat 1694
⌀ 32 cm

Museum für Kunst und Gewerbe, Hamburg, 1888.416

Schönberg

1833

44 Bröllopsfat

Motiv: Brudpar.

Daterat 1723 och med initialerna CAB
⌀ 49,6 cm

Museum für Kunst und Gewerbe, Hamburg, 1896.37

45 Fat

Motiv: Piprökande man i barockdräkt.

Daterat 1724 och försett med namnet Johan Tiedeman
⌀ 32,5 cm

Museum für Kunst und Gewerbe, Hamburg, 1901.554

46 Fat

Motiv: Kvinna i modedräkt.
Inskription: Blümlein weis und rösslein rod vergis mein nicht bis in dot, 1790.

Daterat 1790
⌀ 30,5 cm

Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte, Oldenburg, LM. O. 730

47 Mjölkfat

Motiv: Stiliserade blommor.

Daterat 1796
⌀ 30 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 457

48 Fat

Motiv: Häger.

1800-talets början
⌀ 32 cm

Museum für Kunst und Gewerbe, Hamburg, 1880.547

49 Sparbössa

i form av en tupp.

1800-talet
⌀ 14,5 x 18 cm

Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte, Oldenburg, LM. O. 1471 B

50 Smörbytta

Ostfrisisk. 1800-talet.

⌀ 16,5 cm

Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte, Oldenburg, LM. O. 906 1—2

51 Krus med handtag. «Steelpott»

Använt för tillredning av smårätgeer till barnsängskvinnor.

1800-talet
⌀ 10,5 cm

Bomann-Museum, Celle

52 Krus med handtag

Använt för tillredning av smårätter till barnsängskvinnor.

Från Oldenburg
Senare delen av 1800-talet
11,7 cm, ⌀ 11,1 cm

Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte, Oldenburg, LM. O. 2779

53 Värmeställ med glödfat

Senare delen av 1800-talet
10 cm, ⌀ 14,4 cm

Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte, Oldenburg, LM. O. 3116

54 Fat

Motiv: Segelfartyg.
Inskription: Hinrich Segler / Maria Seglers / o Herr Will Sie bewaren / Alle die mitt diese Jolle zu Wasser fahren. / Ein jeder ist seins Nächster Erbe / ich thue mir Gutes ehe ich sterbe / 1810.

Daterat 1810
⌀ 32,3 cm

Museum für Kunst und Gewerbe, Hamburg, 1902.151

55 Gravölsskål. «Liekbierschüssel»

Motiv: Man med ok.

Från Vierlanden
Daterad 1818 och med initialerna L B G L.
⌀ 18 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, 4717

56 Gravölsskål. «Liekbierschüssel»

Från Vierlanden

Daterad 1818 och med initialerna L B G L.
⌀ 18 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, 4833

57 Praktfat

Motiv: Den unge Tobias tager avsked av föräldrarna.
Inskription: Ano 1700 / Tobiae am Weg / So Zihet hin gotsey mit euch auf dem Weg und sein Engel geleit euch.

Daterat 1700 och med initialerna HD
⌀ 56,5 cm

Kreismuseum, Neustadt/Holstein, 1960/246

58 Ugnshuva

Daterad 1738 och med initialerna CKHA.

33 cm

Altonaer Museum, Hamburg, AB 2480

59 Praktfat. «Sulemadsfad» BILD

Motiv: Stiliserad fågel.

Daterat 1747 och med initialerna DH.
⌀ 53 cm

Städtisches Museum, Flensburg, 3011

60 Fisk- eller Grötfat

Motiv: Fågel och blommor.
Inskription: singen wir aus Hertze grundt / loben wir mit Hertz.

Daterat 1754
28,5 cm; 11,5 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schloß Gottorf, 1907/112

61 Fisk- eller Grötfat

Motiv: Stiliserat ansikte och tulpaner.
Inskription: die Blumen sientt liblich dir. 1758

Från Hadersleben
30,5 cm; 12,2 cm

Städtisches Museum, Flensburg, 5388

62 Grötfat

Motiv: Fåglar och blommor.

Från Tellingstedt
Daterat 1759
⌀ 43 cm

Städtisches Museum, Flensburg, 6382

63 Tallrik

Motiv: Hoppande hjort.
Inskription: Asmus christian Puck.

Daterad 1768
⌀ 22 cm

Städtisches Museum, Flensburg, 10261

64 Tallrik

Motiv: Kyrka.

Daterad 1773
⌀ 22 cm

Städtisches Museum, Flensburg, 2541

65 Fat

Motiv: Blommor.
Initialerna: M. P.
Tillverkat i Hohenwestedt, eventuellt på någon av verkstäderna Kühl eller Eggers. under perioden 1826–1866.

⌀ 28 cm

Heimatmuseum, Hohenwestedt, 305/2016

66 Skål med lock

Motiv: Blomrankor.
Inskription: zum Andenken Hohenwestedt 1853.

Tillverkad i Hohenwestedt
Daterad 1853
⌀ 20,2 cm

Heimatmuseum, Hohenwestedt, 2016/1696

67 Fisk- eller Grötfat

Motiv: Blommor.
Inskription: Auf Gott und nicht auf meinen Rath will ich mein Glücke bauen, indem er mich erschaffen hat.

Holsteinsk typ
1800-talet
⌀ 28 cm; 10 cm

Altonaer Museum, Hamburg, AB 369

68 Pastejform

med figurframställning.

⌀ 20 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 1954/205 a

69 Pastejform

med figurframställning.

⌀ 19 x 21 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 1954/205 b

70 Pastejform

med figurframställning
⌀ 21 cm

Altonaer Museum, Hamburg, II 19

71 Pastejform

Motiv: Drake.

Från Fehmarn

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1917/160 c

72 Pastejform

Motiv: Fabeldjur med två svansar.

Från Fehmarn
23 x 20 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1917/160 d

73 Pastejform

Motiv: David med harpan.

Från Fehmarn
⌀ 17,5 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig 1917/160 f

74 Pastejform

Motiv: Sjöjungfru.

Från Fehmarn
⌀ 20 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1912/54

75 Fat

Motiv: Stiliserade blad.

⌀ 24,5 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1961/1140 a

76 Fat

Motiv: Fågel och tulpan.

Daterat 1805
⌀ 38 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 1939/75

77 Skål

Motiv: Bladkrans.

Från fajansfabriken i Kellinghusen
Daterad 1820 och med initialerna JPb. Ha.

11,5 cm; ⌀ 30,8 cm

Altonaer Museum, Hamburg, AB 20

78 Krus

Motiv: Blomsterkrans.

Från fajansfabriken i Kellinghusen
Daterat 1815 och med initialerna JCTB
13,5 cm; ⌀ 11 cm

Altonaer Museum, Hamburg, AB 99

79 Skål

Motiv: Blommor.

Från fajansfabriken i Kellinghusen
10,5 cm; ⌀ 22,5 cm

Altonaer Museum, Hamburg, AB 218

80 Bygelkrus

Motiv: Blommor.

Från fajansfabriken i Kellinghusen
18,5 cm; ⌀ 11,8 cm

Altonaer Museum, Hamburg, AB 27

81 Fat BILD

Motiv: Kvinna med vattenok.
Inskription: Waß krig my darbi, nicht vor einen sondern vor all dy gäste. 1741.

Daterad 1741
⌀ 28,2 cm

Städtisches Museum, Flensburg, 9056

82 Fat

Motiv: Kvinna i barockdräkt med blomornament.

Daterat 1762
⌀ 29,5 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1903/6

83 Skål

Motiv: Hjort bland träd.

Daterad 1783
⌀ 24 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1907/76

84 Krus med handtag BILD

Lock med genombruten krona.
Inskription: Wilhelm Wiese, Schönberg.

Daterad 1830
10,8 cm; ⌀ 17 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1925/135 a, b

85 Kruka BILD

Motiv: Jaktdjur och blommor i friser.

Daterad 1833
30,2 cm–42,5 cm; ⌀ 35,5 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1921/409

86 Kruka

Motiv: Blommor.

18,8 cm; ⌀ 23,5 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1924/219

87 Fat

Motiv: Ansikten.
Inskription: Gott im Herzen, ein Mädchen im Arm, das eine macht glücklich, das andere warm.

Ochtrup
1700-talets slut
⌀ 35,4 cm

Märkisches Heimatmuseum, Altena, K 1179

88 Skål

Motiv: Piprökande man.

Från trakten av Bückeburg
Daterad 1804
⌀ 21 cm

Städtisches Gustav-Lübcke-Museum, Hamm, 4087

89 Skål

Motiv: Fågel.

Från trakten av Bückeburg
Daterad 1804
⌀ 22,5 cm

Städtisches Gustav-Lübcke-Museum, Hamm, 4088

90 Skål

Motiv: Fågel.
Inskription: Diese Schüssel gehört vor eliese Schöfer in nienhagen.

Daterad 1868
⌀ 28 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 28750

91 Skål

Motiv: Tulpan.
Inskription: Wo Friede und einigkeit regiert, da ist das ganze hauss geziert.

Från Nienhagen
Daterad 1889
⌀ 34 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 20151

92 Skål

Motiv: Tulpan.

Oläslig inskription
32 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, 19718,2

93 Fat

Motiv: Kyrka.

Daterat 1742
⌀ 34,5 cm

Städtisches Museum, Braunschweig, 19

94 Fat

Motiv: Tulpaner.
Inskription: wer nur den lieben Gott lest walten und hoffet auf ihn alle Zeit.

Från Hedeper vid Braunschweig
1700-talet
⌀ 36 cm

Städtisches Museum, Braunschweig, 17

95 Skål

Motiv: Fågel.

Tillverkad av krukmakaren Hehmann, Natrup-Hagen vid Osnabrück
Början av 1900-talet
⌀ 23,4 cm

Museum der Stadt Osnabrück, A 411 c

96 Skål

Motiv: Stiliserade blad.

Tillverkad av krukmakaren Hehmann, Natrup-Hagen vid Osnabrück
Början av 1900-talet
⌀ 20,5 cm

Städtisches Museum, Osnabrück, 400 b

97 Bröllopskrus BILD

Motiv: Häst.

Märkt BR (en i Braunschweig verksam fabrik åren 1756–1776)
17 cm; ⌀ 11,6 cm

Städtisches Museum, Braunschweig, Caa 2/550

98 Bröllopskrus

Motiv: Häst.

Från en fajansfabrik i Niedersachsen.
20 cm; ⌀ 10,6 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 2875

99 Bröllopskrus

Motiv: Häst.

Från Hannoversch-Münden
Senare delen av 1700-talet
21 cm; ⌀ 12 cm

Städtisches Museum, Osnabrück, 3625/11

100 Bröllopskrus

Motiv: Häst.

Från Hannoversch-Münden
Senare delen av 1700-talet
21,5 cm; ⌀ 10,7 cm

Städtisches Museum, Osnabrück

TEXTILIER

101 Paradhandduk

Linnedräll i oblekt och blått, broderier i rosa och grönt silke.
Motiv: Stiliserade blommor, samt initialerna JCA. NBN och årtalet 1781.

Winsermarsken
344 x 78 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, Vd 706 a

102 Paradhandduk

Linnedamast i blått och vitt, rikt mönstrad.
Motiv: Slott, Josua och Kaleb, krigare samt stiliserade träd, motiven kompletterade med inväd text.

1700-talet. Angeln
340 x 74 cm

Städtisches Museum, Flensburg, 10667 a

103 Kuddvar

Linnedamast i blått och vitt, rikt mönstrad.
Motiv: Bröllopet i Kana med invävd text: Füllet die Wasser Krüge mit Wasser. – Schöpfet nun und bringets dem Speisemeister. – Das ist das erste Zeichen das Jesus that. Joh. 2.

Omkr. 1700-talets mitt
Förvärvat 1904 i Offleben, trakten av Gifhorn
75 x 80 cm

Städtisches Museum, Braunschweig, 128 b

104 Paradhandduk

Linnedamast med invävt bårdmönster i brunt ullgarn.
Motiv: Enhörning, hjort och hund, fågel, dubbelörn.

Trakten av Lüneburg
53 x 111 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, Vd 33

105 Förlåt

Varp av oblekt lingarn, inslag av oblekt lingarn och rött ullgarn, dubbelväv i 2 skikt och med jämt fördelade anbindepunkter, geometriskt mönster.

153 x 93 cm

Städtisches Museum, Flensburg, 1846 a

106 Förlåt

Varp av oblekt lingarn, inslag av oblekt lingarn och grönt ullgarn, dubbelväv i 2 skikt och med jämt fördelade anbindepunkter.
Motiv: Stiliserade träd.

154 x 74 cm

Städtisches Museum, Flensburg, 4989

107 Vävnad

Varp av oblekt lingarn, inslag av hårt tvinnat grönt ullgarn, dräll, stiliserat mönster: Slott med torn; i övre vänstra hörnet märkning i korsstygn med lingarn: M B.

Schleswig-Holstein
222 x 85,5 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, OB 1970 a

108 Förlåt

Varp av oblekt lingarn, inslag av oblekt lingarn och blått ullgarn, dubbelväv i 2 skikt och med jämt fördelade anbindepunkter; ytmönster.

Schleswig-Holstein
85 x 64 cm

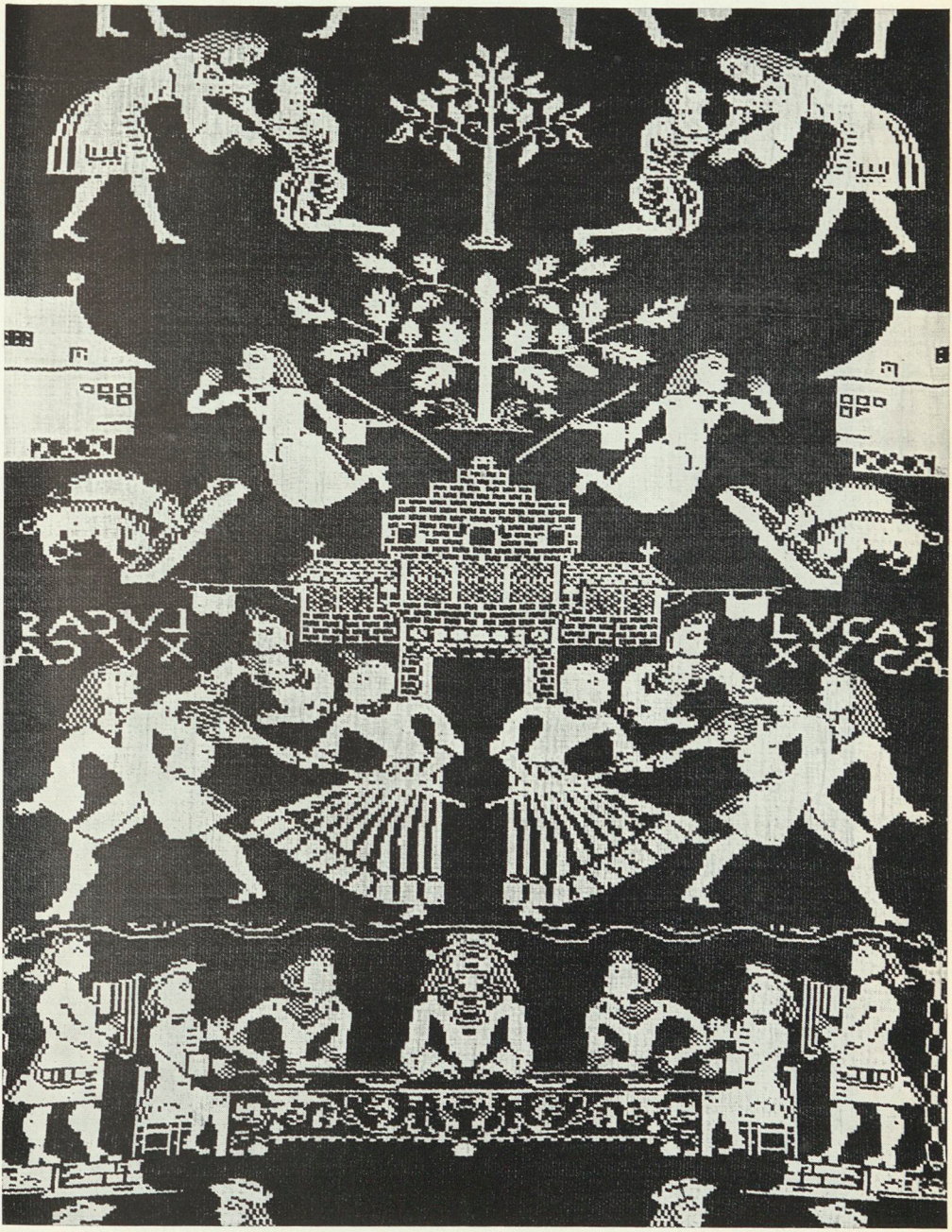
Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1906/163 a

109 Kappa

Varp av oblekt lingarn, inslag av oblekt lingarn och rött ullgarn, dubbelväv i 2 skikt och med jämt fördelade anbindepunkter.
Motiv: Abrahams offer samt text: ABRAHAM; nertill påsydd toftsfrans.

184 x 26 cm

Städtisches Museum, Flensburg, 5084

SAMARIA
SAMARIA

110 Förlåt

Varp av oblekt lingarn, inslag av natursvart ullgarn, dubbelväv i 2 skikt och med jämnt fördelade anbindepunkter.
Motiv: Änglar, blommor, fåglar.

Förvärvad i Norstedt vid Viöl
151 x 99 cm

Städtisches Museum, Flensburg, 1198

111 Förlåt OMSLAGSBILD

Varp av oblekt lingarn, inslag av oblekt lingarn och grönt ullgarn, dubbelväv i 2 skikt och med jämnt fördelade anbindepunkter.
Motiv: Pyramus och Thisbe.

156 x 100 cm

Städtisches Museum, Flensburg, 331

112 Förlåt

Varp av oblekt lingarn, inslag av oblekt lingarn och grönt ullgarn, dubbelväv i 2 skikt och med jämnt fördelade anbindepunkter.
Motiv: Pyramus och Thisbe.

Schleswig-Holstein
174 x 89 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1896/225

113 Forlåt BILD

Varp av oblekt lingarn, inslag av oblekt lingarn och grönt ullgarn, dubbelväv i 2 skikt och med jämnt fördelade anbindepunkter.
Motiv: Den förlorade sonen.

Schleswig-Holstein
180 x 90 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1912/26

114 Förlåt BILD

Varp av oblekt lingarn, inslag av oblekt lingarn och natursvart ullgarn, dubbelväv i 2 skikt och med jämnt fördelade anbindepunkter.
Motiv: Kristus och samaritiska kvinnan vid brunnen.

Schleswig-Holstein
196 x 117 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1936/50

115 Bänkdyna BILD

Varp av grovt, oblekt lingarn, inslag av ullgarn i flera färger, flamskväv.
Motiv: Djur och blommor på natursvart botten, i hörnen tofsar av ullgarn i färger, baksidan av rödfärgat skinn.

1600-talets början
422 x 50 cm

Dithmarscher Landesmuseum, Meldorf

116 Sadeltäcke

Bottenväv med varp av blekt och inslag av oblekt lingarn, tuskaft, nock av ullgarn i mörkblått, ljusblått, rött och gult, flossa. Mönster: Ytfyllande prickar, stjärnor i hörnen samt på mitten, initialerna L M samt årtalet 1817 inom stiliserat ornament; täcket försett med 2 fickor; foder av oblekt linnelärft.

Nord-Friesland
118 x 100 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 17

117 Åkdyna

Bottenväv av linnelärft, kort nock av ullgarn i 2 blå nyanser, flossa. Mönster: 3 urnor med blommer och fåglar, märkning H M 1804. Baksidan av gåsögonvävnad i blått halvylle.

Nord-Friesland
60 x 100 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 1954/8

118 Åkdyna

Bottenväv av grovt linne, kort nock av ullgarn i många färger, flossa. Mönster: Stiliserade blommor och fåglar, mittpartiet med spegelmonogram och årtalet 1776 inom blomkrans; flossad kant runtom; baksidan av smalrandigt linne.

100 x 56 cm

Städtisches Museum, Flensburg, 6106

119 Stolsdyna

Varp av oblekt lingarn, inslag av rött ullgarn, tuskaft, mönster i halvflossa med oklippt nock i geometriska motiv, tofsar av ullgarn i alla fyra hörn.

47 x 47 cm

Städtisches Museum, Flensburg, 2022

120 Stolsdyna BILD

Varp av lingarn, inslag av gult ullgarn, tuskaft, mönster i halvflossa med klippt och oklippt nock.
Motiv: Brudpar; tofsar av ullgarn i alla fyra hörn.

Borgstedt bei Nortorf
47 x 47 cm

Städtisches Museum, Flensburg, 2202

121 Stolsdyna

Varp av lingarn, inslag av ullgarn, tuskaft med mönster i halvflossa med oklippt nock, flera färger mot naturvit botten, tofsar av ullgarn i alla fyra hörn, baksida av halvylle.

Nord-Friesland
45 x 46 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, OB 637

122 Stolsdyna BILD

Bottenväv av lin eller hampa, korttrådig nock av ullgarn i huvudsakligen natursvart och rött.
Motiv: Stiliserat träd omgivet av motstående hjortar, märkning: C L T L 1830.

Nord-Friesland
52 x 50 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1900/109

123 Stolsdyna

Brunt ylle med mönster i påläggsöm, läggsöm och kedjesöm med ylle och ullgarn i flera färger, tofs av lingarn i flera färger i alla fyra hörn, baksida av ylle med tryckt mönster.

Probstei
45 x 50 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1904/78 b

124 Stolsdyna

Mörkblått ylle med broderier av ullgarn i flera färger, huvudsakligen i schattérsöm, plattsöm och kedjesöm.
Huvudmotiv: Inom blomsterkrans motställda änglar samt märkning ANH 1771; flossad kant runtom,baksida av blått, vaxat linne.

Wilstermarsken
56 x 57 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, OB 901

125 Stolsdyna

Mörkblått ylle, broderier i schattérsöm, stjälksöm, knutsöm, med ullgarn samt något silke i flera färger.
Motiv: Blommor och heraldiskt lejon, tofs av ullgarn i flera färger i alla fyra hörn, bakstycke av vitt skinn.

Probstei
60 x 55 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1918/74

126 Bänkdyna

Blått ylle, broderier i schattérsöm, stjälksöm, kedjesöm och knutsöm med ullgarn i flera färger, spegelmonogram inom blomkrans samt årtalet 1797, flossad kant runtom, baksida av blått linne.

Wilstermarsken
100 x 50 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1912/85

127 Stolsdyna

Brunt ylle, broderier i påläggsöm, läggsöm, kedjesöm, stjälksöm, huvudsakligen med ullgarn.
Motiv: Hjärta, stiliserade blommor; kantsnodd runtom, hörntofsar av lingarn i flera färger.

45 x 50 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1904/78 a

128 Stolsdyna

Mörkblått ylle, broderier i plattsöm, schattérsöm, stjälksöm m. m. med ullgarn huvudsakligen i rött och grönt.
Motiv: Blommor i vas, märkning: B S L; paspoall runtom samt hörntofsar.

Probstei. 1840
50 x 46 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1910/46 a

129 Paradhandduk

Vitt linne med broderier i plattsöm, kedjesöm, m. m. med ullgarn i många färger, mönstret uppdelat i tvärgående fält, nertill påsydd flätad frans.

168 x 45 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1935/163

130 Paradhandduk

Vitt linne, 4 stycken hopfogade med prydnandssöm av vitt lingarn, broderier huvudsakligen i plattsöm med ullgarn i många färger.
Motiv: Man och kvinna, motställda tuppar och hjortar, stiliserade blommor.

168 x 45 cm

Schleswig-Holsteinisches Landesmuseum, Schleswig, 1931/52

131 Paradhandduk

Vit linnelärft, 2 stycken hopfogade på tvären med prydnadssöm, broderier i hopdragssöm samt med ullgarn i många färger i plattsöm, flätsöm m. m., påsydd flätad frans nertill.

Omkr. år 1800. Trakten av Schleswig
148,5 x 63 cm med frans.

Altonaer Museum, Hamburg, AB 2479

132 Paradhandduk

Vitt mönstrat linne, hopsydda kortändar, där försedd med infälld vävd spets samt broderier i plattsöm, stjälksöm, flotterande bottensöm med rött, blått och gult bomullsgarn, blommotiv samt märkning Anne Kathrine Kamps 1768.

Förvärvad 1912 i Wahle, Trakten av Gifhorn
296 x 53 cm

Städtisches Museum, Braunschweig, 116

133 Paradhandduk

Linnedräll, hopsydda kortändar, där försedd med infälld tyll med trädning, broderier i plattsöm och stjälksöm med svart silke, blommotiv, märkning: T D M upprepat 3 gånger.

Förvärvad 1906 i Geitelde, söder om Braunschweig
322 x 56 cm

Städtisches Museum, Braunschweig, 118

134 Paradhandduk

Vit linnelärft, hopsydda kortändar, där försedd med infälld knypplad spets, broderier i plattsöm, stjälksöm och flotterande bottensöm med silke i gult och grönt, blommotiv samt märkning: DORATE ARBES 1795.

Winsermarsken
337 x 85 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, Vd 674

135 Paradhandduk

Vit linnelärft, hopsydd i kortändarna och där försedd med infälld knypplad spets, broderier i plattsöm, stjälksöm m. m. med silke i rött, blått och grönt, blommotiv med motställda fåglar samt märkning: ANNA DOROTEA UHRBROCKS.

Winsermarsken
334 x 84 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, Vd 635

136 Paradhandduk

Vit linnelärft med broderier i plattsöm, stjälksöm och flotterande bottensöm med silke i rött, blått och grönt, stiliserat blommotiv och dubbelörn samt märkning: M G K S, och i korsstygn L R K S.

Winsermarsken
394 x 83,5 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, Vd 676

137 Paradhandduk

Vit linnelärft, hopsydda kortändar, broderi i plattsöm och kedjesöm med silke i grönt och rött.
Motiv: Stiliserade blommor och änglar samt märkning: MDTVBS.

Winsermarsken
386 x 74,5 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, Vd 617

138 Paradhandduk

Vit linnelärft, hopsydd i kortändarna, där försedd med bred infälld spets i knytning och trädning. Mönster: Krönta motställda fåglar, änglar samt träd med fåglar; broderier huvudsakligen i plattsöm och stjälksöm med silke i svart och ljusblått. Mönster: Urna med blommor, fåglar, stiliserade änglar samt initialerna J.V.S.T.

Vierlande
308 x 67,5 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, Vd 1174

139 Paradhandduk BILD

Vit linnelärft, hopsydd i kortändarna och där försedd med infälld spets i knytning och trädning. Mönster: Stiliserade människofigurer, tillhörande tygstycke av rött, vaxat ylletyg.

Vierlande
357 x 65 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, Vd 1206

122

140 Detalj av paradhandduk

Spets i knytning och trädning. Mönster: Träd, hjortar, fåglar, därunder korsstygnsbroderi på vit linnedräll med svart silke, stjärnmotiv samt bokstäverna AKGB.

Vierlande
53 x 51 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, Vd 1173

141 Sorgehandduk

Oblekt linnelärft, broderier i dubbelsidig plattsöm, kedjesöm och flotterande bottensöm med svart bomullsgarn, bårdmönster: Blommor och fåglar (korpar) samt korsstygnsmärkning med rött silke: AÖ.

Altes Land
68 x 528 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, Vd 705, 4587

142 Kuddvar

Av vit linnelärft med infälld knypplad spets försedd med påsydda sidenrosetter i rött, blått och grönt, broderier i plattsöm, kedjesöm, langettsöm m. m. med silke i rött. blått och grönt. Mönster: Blommor, granatäpplen samt märkning: CMBS Anno 1796.

84 x 55 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, Vd 681

143 Paradhandduk

Vit linnelärft, hopsydd i kortändarna, med infälld knypplad spets, broderier i plattsöm, kedjesöm, flotterande bottensöm med silke i grönt och brunrosa. Mönster: Blomsterurnor samt märkning: HEHD Anno 1824.

Tespe, trakten av Lüneburg
71 x 200 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 9166

144 Paradhandduk

Vit bomullslärft, hopsydd i kortändarna, infälld bård i tyll med trätt mönster och på baksidan med röda sidenband, broderier i plattsöm, kedjesöm, flätsöm m. m. med silke i rött, grönt, blått och gult, samt märkning: ANAS Anno 1829.

Handorf, trakten av Harburg
86 x 200 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 7874

145 Paradhandduk

Vit linnelärft, hopsydd i kortändarna, där försedd med infälld knypplad spets, broderier i plattsöm, stjälksöm m. m. med silke i grått och svart, blommotiv, samt bokstäverna AN WEN ETMEJNS, dat. 1772.

Handorf, trakten av Harburg
75 x 201 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 4925

146 Fragment av örngott

Vit linnelärft, broderier i plattsöm, kedjesöm m. m. med svart silke. Mönster: Urna med blomma, dubbelörn, triton samt märkning DEHS.

Winsermarsken
74 x 19 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, Vd 645

147 Dopkläde

Tunn linnelärft, med broderier i plattsöm, kedjesöm m. m. med silke i grönt och rött samt metalltråd. Mönster: Stiliserade blommor, dubbelörn; broderierna koncentrerade till hörn och mitt samt initialer vid kanterna WTMDALAMBK.

Winsermarsken
82 x 82 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, Vd 716

148 Halskläde

Blå sidendamast, i ett av hörnen broderi i flotterande bottensöm, plattsöm med metalltråd, samt märkning: JSBARS, 2 kanter prydda med spets av silvertråd.

Winsermarsken
69 x 67,5 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, Vd 6b 546

149 Halskläde

Snibbformat, av svart atlas med broderier huvudsakligen i plattsöm med blått och gult silke. 2 sidor med påsydd svart frans, löst foder av vaxat svart bomullstyg. Använd vid kyrkobesök.

Gelldorf, trakten av Bückeburg
132 x 166,5 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 22060

150 Halskläde

Snibbformat, av röd atlas med broderier huvudsakligen i plattsöm med vitt och rosafärgat silke samt guldpärlor, 2 sidor med påsydd vit frans. Använt vid bröllop.

Reinsen, grevskapet Schaumburg
148 x 76 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 21941

151 Halskläde

Svart ylle med broderier i plattsöm med ljusblått silke rikt broderat med guldpärlor samt pärlor i rött och grönt, 2 sidor med frans i flera färger.

Omkring 1900. Lüdersfeld, trakten av Stadthagen
L. 155 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 28383

152 Halskläde

Svart ylle rikligt broderat med pärlor samt med plattsömsbroderier i rött och lila, 2 av sidorna med frans av garn i flera färger, guld- samt pärlfrans.

Omkring 1900. Lüdersfeld, trakten av Stadthagen
L. 126 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 28386

153 Halskläde

Snibbformat av grönt bomullstyg, 2 sidor med mönstervävd bård av silke, hörnbroderi i plattsöm m. m. med silke i flera färger, 2 kanter med påsydd svart frans.

Omkring 1830. Föhr
94 x 247 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 1953/52

154 Halskläde

Grönt siden med bård i grönt och blått, hörnbroderi i plattsöm med silke i flera färger.
Motiv: Blommor, fjäril.

Omkring 1830. Dithmarsken
88 x 91 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 41725

155 Paradhandduk

Vit linnelärft, hopsydd i kortändarna med infällt broderi i korssöm och kedjesöm med silke i flera färger. Mönster: Krucifix, segelbåt, stjärna, människoframställning m. m. samt märkning: IH BS 1831 samt EWAD.

Altes Land
33,5 x 148 cm

Altonaer Museum, Hamburg, AB 2477

156 Handduk

Grov oblekt linnelärft hopsydd i kortändarna, påsytt korsstygnsbroderi i flera färger. Mönster: Skepp, blomsterurna med fåglar samt märkning: AK ANNO 1817.

Altes Land
274 x 37 cm

Heimatmuseum, Stade, Og 469

157 Märkduk, inom ram

Linnelärft med broderier i korssöm huvudsakligen i gröna nyanser.
Motiv: Krucifix, Adam och Eva, änglar m. m. samt alfabet och siffror; datering 1815.

27 x 40 cm

Bomann-Museum, Celle, St a C 11

158 Märkduk

Grov bomullslärft med broderier i korssöm, huvudsakligen med ullgarn i flera färger. Motiv: Kyrka, hus, krucifix, Adam och Eva m. m. samt alfabet och märkning: IUN 1856, Maria Vollstedt 1857, 1858.

Poyenberg
57 x 61 cm

Heimatmuseum, Hohenwestedt, 2355

159 Märkduk

Linnelärft, broderier i korssöm i flera färger. Mönster: Krucifix, Adam och Eva m. m. samt märkning: JUNGFER CATHARINA MAGDALENA LÜDERS ANNO 1772 12 JULI. – GOT ALLEIN – DIE EHRE.

40 x 28 cm

Roemer-Pelizaeus-Museum, Hildesheim, H 2134

160 Märkduk BILD

Oblekt linnelärft med broderier i korssöm i flera färger. Mönster: Adam och Eva m. m., alfabet, siffror samt märkning: MAS 1771.

35,5 x 35,5 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 10707

161 Märkduk

Vit linnelärft med broderier i korssöm i blå och brungröna nyanser. Mönster: Figur-ornament, alfabet samt siffror.

41 x 42 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, 2771

162 Märkduk

Linnelärft, broderier i korssöm med silke och bomull i flera färger.
Motiv: Blomsterurnor, Adam och Eva m. m. samt alfabet, siffror och märkning: Margarethe Dorothe Elisabeth Ehlers in Pattensen 1854 samt inom krans: JMDEE 1856.

Pattensen, trakten av Harburg
30 x 67 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 7890

163 Märkduk

Linnelärft, broderier i korssöm med silke i gröna och lilafärgade nyanser. Mönster: Adam och Eva, änglar, kyrka m. m. samt alfabet, siffror och märkning: MARGA-RETHA EGGERS 1858.

Winsermarsken
52 x 52 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 4859

164 Märkduk

Linnelärft, broderier i korssöm med silke huvudsakligen i lilafärgade och gulgröna nyanser. Mönster: Blomsterurnor, träd m. m. samt alfabet och dateringar: 1680, 1682 och 1684.

Ostfriesland
31 x 40 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 6863

165 Märkduk

Vit linnelärft, med broderier i korssöm med silke i gröna, blå och bruna nyanser. Mönster: Alfabet, siffror, rankornament samt märkning: MMD 1787.

36 x 49 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 2815

166 Märkduk

Gles linnelärft, broderier i korsstygn med silke i flera starka färger. Mönster: Slott, jägare, Adam och Eva, m. m. samt märkning: IDMD 1774.

Bergedorf eller Vierlanden
54 x 45 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 2304

167 Broderi

Möjligen till kudde, vit linnelärft, broderi i dubbel utdragsöm. Mönster: Motställda liggande hjortar, begynnelsebokstäverna i bibelspråket: «Wie ein Hirsch schreit nach frischern Wasser so schreit meine Seele o Gott zu dir», samt märkning: SIBILA. MARGARETA QVAMBVUS ANO 1750.

Schwelm
25 x 37 cm

Städtisches Heimatmuseum, Schwelm

168 Broderi BILD

Möjligen till kudde, vit linnelärft med broderi i dubbel utdragsöm. Mönster: Brudpar m. m. bokstäverna WWLW DMWL samt märkning: AMP 1769.

31 x 31 cm

Städtisches Heimatmuseum, Schwelm

169 Märkduk BILD

Vit linnelärft med broderi i korssöm och tvistsöm med silke i flera färger.
Motiv: Kristus på korset med Maria och Johannes, djur, alfabet och siffror samt prov på diverse bårder, märkning HH 1728.

92 x 34 cm

Focke-Museum, Bremen, 1421

INRI
1728

MAS
1771

170 Märkduk

Oblekt linnelärft med kors och tvistsömsbroderi med silke i flera färger.
Huvudmotiv: Bekrönt ängel, träd, fåglar, lejon, en spinnande kvinna, bokstäver, siffror och prov på diverse bårder, datering 1738.

Nordvästtyskland
72 x 24 cm

Focke-Museum, Bremen, 8059

171 Märkduk

Oblekt linnelärft med kors- och tvistsömsbroderi med silke i gult, grönt, brunt, rött och blått.
Motiv i nio fält med människoframställningar, träd, hus, ett hjärta med inskrivet IHS, bokstäver och siffror.

1800-talet. Trol. Vierlanden
93 x 26 cm

Focke-Museum, Bremen, 0.632

172 Märkduk

Oblekt linnelärft med korssömsbroderi i bomullsgarn i flera färger.
Motiv: Kronor, hjärtan, lamm, blommor, alfabet och siffror samt märkning: MDM 1803.

Altes Land
28 x 36 cm

Heimatmuseum, Stade

173 Märkduk

Vit, tunn linnelärft med korsstygnsbroderi i silke i många färger.
Motiv: Träd, väderkvarn, kronor, fåglar, blommor, alfabet och siffror samt märkning: AM GW Anno 1812.

Altes Land
26 x 33 cm

Heimatmuseum, Stade

174 Mönsterduk för stoppar

Vit linnelärft med invävd bård, stoppar broderade i mångfärgat silke i olika tekniker.
Märkning: BO 1856.

Från Steinburg-trakten
28,5 x 30,5 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 1961/156

175 Mönsterduk för stoppar

Vit linnelärft med 16 olika stoppar broderade i mångfärgat silke i varierande broderitekniker. Märkning: AW.

Altes Land
22 x 26 cm

Heimatmuseum, Stade, Depot

176 Kläde

Vit linnelärft med korssömsbroderi i rött i ena hörnet.
Motiv: Träd med påfåglar samt märkning: IMGZF.

1700-talets slut. Altes Land
70 x 70 cm

Altonaer Museum, Hamburg, AB 2456

177 Kläde

Vit linnelärft med korssömsbroderi i rött i två hörn.
Motiv: Blommor i vaser omgivna av änglar, fåglar och stjärnor, samt märkning: JAHHS och JMM.

1700-talets slut. Altes Land
70 x 71 cm

Altonaer Museum, Hamburg, AB 2458

178 Kläde

Vit linnelärft med korssömsbroderi i svart bomullsgarn i ett hörn.
Motiv: Trädgårdsgrind med en person och fyra fåglar, samt märkning: IMGZFD.

Omkring 1800
70 x 72 cm

Altonaer Museum, Hamburg, AB 2475

179 Kläde

Vitt linne med korssömsbroderi i svart bomullsgarn i ett hörn.
Motiv: Adam och Eva, samt märkning: LAJAWKST.

Från Altes Land
67 x 58 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, Vd 484

180 Lakan

Grov, oblekt linnelärft, korsstygnsbroderi i svart. Mönster: Cirklar med stiliserat växtmotiv samt text: Becke Behnken och årtalet 1861.

Vierlande
71 x 217 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 5260

181 Lakan

Vit linnelärft med korsstygnsbroderi i svart silke. Mönster: Cirklar med stiliserade blommor och fåglar samt bokstäverna BE/CKE EG/GERS, datering 1803.

Altes Land
176 x 206 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 10315

182 Prydnadstäcke BILD

Knytning av blågrönt lingarn med trätt mönster av ullgarn i flera färger.
Motiv: Adam och Eva, Abraham och Isak, människor, djur, blommor.

Förvärvat i Poyenberg, trakten av Steinburg
177 x 115 cm

Städtisches Museum, Flensburg, 6182

183 Prydnadstäcke

Knytning av blågrönt bomullsgarn med trätt mönster av ullgarn i flera färger.
Motiv: Jakobs stege, David och Goliat, människor, djur, blommor.

1700-talets slut. Nordfriesland
160 x 118 cm

Altonaer Museum, Hamburg, AB 2084

184 Filetarbete

Vitt linne, knytning med broderi i flera tekniker.
Motiv: Duvor i en krans med fåglar och andra djur på sidorna, ursprungligen infällt på örngott avsett för brudsäng.

Omkr. 1840. Vierlanden
34 x 63 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 1958/160

185 Filetarbete

Vitt linne, knytning med broderi i flera tekniker.
Motiv: Brudpar under krona med änglar, påfåglar och andra fåglar ursprungligen infällt på örngott avsett för brudsäng.

Omkr. 1840. Vierlanden
40 x 64 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 1958/161

186 Kuddvar

Vitt linne, vid kortändan spets i knytning och trädning. Mönster: Krönt brudpar, fåglar, korsstygnsbroderi i brunt och gult. Mönster: Stiliserade blommor och fåglar, samt märkning: Peter Heitman.

1800-talet. Vierlanden
62 x 84 cm

Bomann-Museum, Celle

187 Kuddvar

Vitt linne, vid ena kortsidan knypplad spets, broderi i stjälksöm, plattsöm m. m. med silke i rött och grönt, stiliserat blommotiv samt märkning WLEK.

Winsermarsken
79 x 72 cm

Bomann-Museum, Celle

188 Kuddvar

Vit linnelärft, vid ena kortändan spets i knytning och trädning. Mönster: Motställda änglar över sittande brudpar, samt korsstygnsmärkning i svart: BK SL 1825.

Vierlanden
63 x 80 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 4869

189 Väska

Grön sammet med silverbårder med broderier i kedjesöm och tvistsöm med ullgarn i många färger.
Motiv: Hjärta och blommor. Märkning: IRQG 1851.

Altes Land
28 x 20 cm

Heimatmuseum, Stade, 1958

190 Väska

Röd sammet med bårder i grönt och guld, broderier i kedjesöm med silke i gulgrått och grönt.
Motiv: Hjärta med inskriven krona, samt årtal 1850.

Altes Land
28 x 20 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 4341

191 Halsklädе

Brunviolett siden med bred kantbård i rött, vitt och grönt, korssömsbroderi i rött och grönt silke i ett hörn.
Motiv: 3 rosetter, samt märkning TNFM ANNO 1845.

Vierlanden
97 x 94 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 41754

192 Kvinnojacka

Brunviolett ylletyg med garnering av svarta siden- och sammetsband, på varje ärm silverknappar, kring knapphålen rikt plattsömsbroderi i rött och grönt silke.
Motiv: Blommor. Märkning inuti AGIT.

Omkr. 1845. Vierlanden
L. 36 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 4264

193 Huvudbonad för kvinna

Svart sammet med garnering av breda svarta sidenband och smala silverband, svarta knytband av siden. Stycke av vitt linne kantad med knypplad spets, pärlbroderier. Sammeten prydd med pärlbroderier i blått, vitt och svart, blommotiv.

Omkr. 1830. Pinneberg

Altonaer Museum, Hamburg, 4291

194 Huvudbonad för kvinna

Rött siden med garnering av silverspetsar. Stycke av vävd spets stärkt och plisserad, gula knytband av blommigt siden.

Riemsloh, trakten av Osnabrück

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 18283

195 Huvudbonad för kvinna

Guldspetsar monterade på styv stomme. Vitt stycke av vävd spets, stärkt och plisserad. Knytband av grått blommönstrat siden.

Riemsloh, trakten av Osnabrück

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 21020

196 Huvudbonad för kvinna

Guldspetsar monterade på styv stomme, stycke av vävd vit spets, stärkt och plisserad. 6 öglor av guldtränsar i nacken, knytband av ljusbrunt siden med huvudsakligen röda blommor. Använd av katolsk kvinna för festbruk.

1800-talets slut. Borgloh vid Osnabrück

Städtisches Museum, Osnabrück, 7689

197 Huvudbonad för ung kvinna

Blå sidenband med blomsterkransar i vitt, blått och gult monterad på styv stomme, knytband och hängande band av samma material, stycke av vävd vit spets, stärkt och plisserad. Använd av protestantisk kvinna vid sorg.

1800-talets slut. Melle vid Osnabrück

Städtisches Museum, Osnabrück

198 Huvudbonad för kvinna

Silverspets monterad på styv stomme, stycke av vävd vit spets, stärkt och plisserad. Knytband av blått siden med vita blomrankor, hängande silvertränsar i nacken. Använd av protestantisk kvinna vid sorg.

Från 1800-talets slut. Melle vid Osnabrück

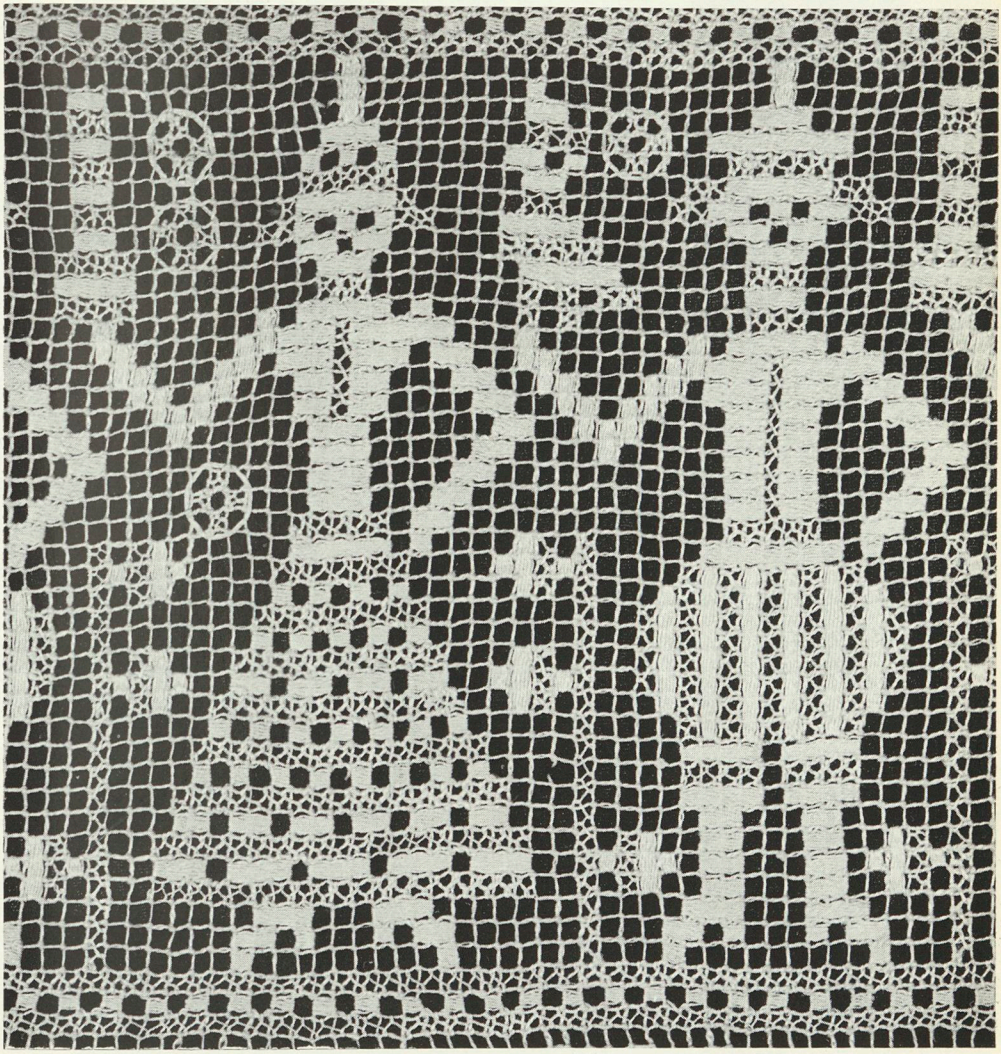
Städtisches Museum, Osnabrück, A 160 g

199 Huvudbonad för kvinna

Metallspets monterad på styv stomme, stycke av vävd vit spets, stärkt och plisserad, smala, guldband av mönstrat gult siden. Använd av protestantisk kvinna för festbruk.

1800-talets slut. Melle från trakten av Osnabrück

Städtisches Museum, Osnabrück, A 160

200 Huvudbonad för kvinna

Svart sammet med metalltrådsbroderi med blommotiv. Garnering med guldband. Vitt stycke av linne kantat med broderad tyll. Knytband av rött siden med blommönster.

1800. Holle (Wesermarsken)

Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte, Oldenburg, 2974

201 Huvudbonad för kvinna

Brun sammet med silverspets, silverband och metalltrådsbroderi, vitt stycke av broderad tyll, knytband av blått siden med brunt mönster. Använd av protestantisk kvinna för festbruk.

Omkr. 1860–70. Från Neuenkirchen, trakten av Bersenbrück

Museum für Kunst und Kulturgeschichte, Schloß Cappenberg (Dortmund), C 1861, 64

202 Huvudbonad för kvinna

Svart sammet garnerad med svart tyllspets, silverband och metalltrådsbroderi. Mönster: Blommor. Knypplad vit spets i framkanten, knytband i ljusblått siden med svart och vitt blommönster. Använd till festdräkt.

1800-talet. Från Winsermarsken, trakten av Harburg

Bomann-Museum, Celle, Tr B I h, 15

203 Huvudbonad för kvinna

Svart sammet med garnering av guldspetsar, metalltrådsbroderi och paljetter, guldband med tofsar hängande i nacken.

1800-talet. Från Otze, trakten av Burgdorf

Bomann-Museum, Celle, 1926, 84

204 Huvudbonad för kvinna

Svart siden med metalltrådsbroderi och garnering av ljusbruna sidenband med grönt mönster, knytband av ljusbrunt siden med lila blommor.

Ottersberg

Heimatmuseum, Stade, 1403

205 Huvudbonad för kvinna BILD

Svart sammet med metalltrådsbroderi.
Motiv: Blommor. Garnering av guldspets och svarta sidenband. Knypplad vit spets vid huvudbonadens framkant; använd av katolsk gift kvinna för festligt bruk.

Halverde, Obergrafschaft Lingen

Museum für Kunst und Kulturgeschichte, Schloß Cappenberg (Dortmund), C 1861, 91

206 Huvudbonad för kvinna

Brun sammet med metalltrådsbroderi.
Motiv: Blommor. Garnering av metallspets och vita sidenband. Knytband av gråvitt siden med blommönster. Vit knypplad spets vid huvudbonadens framkant. Använd av katolsk gift kvinna för festligt bruk.

Halverde, Obergrafschaft Lingen

Landesmuseum, Münster, TU 533

207 Huvudbonad för kvinna

Metalltrådsbroderi på ljusbrun sammet med garnering av metallspets och ljusbruna sidenband med grönt blommönster, samma band hänger ned i nacken; använd av katolsk gift kvinna för festbruk.

Halverde, Obergrafschaft Lingen

Landesmuseum, Münster, TU 533

208 Huvudbonad för kvinna

Svart siden med garnering av svart spets och sidenband med rött blommönster, samma slags band hänger ner i nacken, under hakan knäpps huvudbonaden med brunt sidenband.

Landesmuseum, Münster, TU 663

209 Huvudbonad för kvinna

Svart siden med metalltrådsbroderier och svart spets, garnering med svarta sidenband med blommönster i rött och grönt, samma slags band hänger ned i nacken, under hakan knäpps huvudbonaden med svart sidenband.

Landesmuseum, Münster, TU 641

210 Huvudbonad för kvinna

Brunt siden, svarta sidenband med blommönster i lila och grönt samt svart spets, hängande sidenband i nacken, svart och lila sidenband att knäppa under hakan.

Landesmuseum, Münster, TU 664

211 Pannband

Guldbrokad med broderier i silvertråd och paljetter, blommönster, kant av guldgalon, rött sidenband i kortändarna.

Altes Land
L. 37,5 cm

Heimatmuseum, Stade, 3373/2

212 Pannband

Silverbrokad prydd med paljetter, kant av silvergalon, vitt bomullsband i kortändarna.

Altes Land
L. 40 cm

Heimatmuseum, Stade

213 Bröstlapp

Svart sammet, halsringningen kantad med brokad, broderi med pärlor i flera färger, glasbitar och paljetter.

Altes Land
63 x 30 cm

Heimatmuseum, Stade

214 Kjol

Varp av lingarn, inslag av ullgarn i grönt och rött samt vitt lingarn, tuskaft med ripseffekt; kjolen veckad vid smal midjelinning.

1800-talets mitt. Wilstermarsken
L. 95 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 4158 a

215 Halsklädе

Svart siden, broderier i plattsöm och stjälksöm, ena diagonalen med kantbroderi i rött och grönt silke, andra diagonalen med vitt silke, i kanten svart frans runtom.

1800-talet. Trakten av Celle
95 x 95 cm

Bomann-Museum, Celle

216 Förkläde

Svart siden, plattsömsbroderier med tyllisättning, runt kanterna frans av vitt silke

Förvärvad 1887 i Timmerlah, trakten av Braunschweig
99 x 88 cm

Städtisches Museum, Braunschweig, 688

217 Förkläde

Mörkblått bomullstyg, brett rynkparti upptill, röd rynktråd, samt broderier i plattsöm, läggsöm m. m. med silke i rött och grönt, korsstygnsmärkning med tillhörande ornament ESMK ANNO 1832 uppregat 2 gånger.

Vierlanden
63 x 210 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 1957/148 j

218 Förkläde

Blå glättad bomullslärft, upptill garnerat med blått ripsband med uddmönster i metallråd, bårder av sammetsband, klippta och oklippta, därunder brett rynkparti i rött silke, som avslutas med broderad blomma i rött silke. Vid förklädets kant plattsömsbroderi i rött silke med blommotiv. Inskription: Becke Vohs Anno 1854.

Vierlanden
72 x 170 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 4265

219 Bröstlapp

Silverbrokad med metalltrådsbroderi och garnering av paljetter, bröstlappen kantad med blått sidenband.
Motiv: Blommor, fåglar.

Altes Land
22,5 x 41,5 cm

Heimatmuseum, Stade

220 Bröstlapp

Vit linnelärft med broderi i rött i olika tekniker.
Motiv: Blommor.

1700-talets slut. Från Wilstermarsken
34 x 42 cm

Altonaer Museum, Hamburg, AB 2476

221 Bröstlapp

Svart sammet med broderier i platt- och schattersöm m. m., med rött, grönt och blått silke, blommotiv, band av sammet klippt och oklippt, samt tofsar i silke.

Omkring 1840. Vierlanden
34 x 74 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 1934/241 a

222 Bröstlapp

Svart satin med broderier i plattsömm m. m. med silke i flera färger samt metalltråd och paljetter.
Motiv: Urna med stiliserade blommor, sammetsband i skuren och oskuren sammet.

Vierlanden 1850
34 x 28 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 41425

223 Överdel för kvinna

Linnelärft, lång ärm, sprund mitt fram med broderier i svart silke, blommotiv samt märkning: AJTH / ANNO 1843.

Vierlanden
164 x 33 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 41799

224 Brudbälte

Svart sammet med metalltrådsbroderi i plattsöm, som inramar röda glasbitar.

1800-talets första hälft. Från trakten av Celle
L. 95 cm

Bomann-Museum, Celle

225 Förkläde

Mörkblå bomullslärft med tryckt grönt avpassat mönster med blommotiv.

Schaumburg-Lippe
105 x 86,5 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 6200

226 Kuddvar

Grov blå linnelärft med tryckt bårdmönster i vitt.
Motiv: Blomrankor. Knytband av blårandig bomull.

1800-talets mitt.
Probstei
61 x 67 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 1956/100

227 Kuddvar

Blå glättad linnelärft med tryckt blommönster i vitt, 6 knytband av randigt bomull tyg. Märkning i rött ylle i kedje- och plattsöm. Initialerna: F W.

1800-talets mitt. Probstei
65 x 68 cm

Altonaer Museum, Hamburg, 1957/1

228 Tygstycke

Blå linnelärft med tryckt vitt mönster i form av blombuketter.

Altes Land
71 x 210 cm

Niedersächsisches Heimatmuseum, Hannover, VM 2858

229 Tygstycke

Blå linnelärft med tryckt vitt avpassat mönster.
Motiv: Adam och Eva, kompletterad med text: DER SÜNDENFAL ADAMS Ü EFA.

168 x 158 cm

Niederrheinisches Museum, Duisburg

230 Tygstycke

Grov blå linnelärft med vitt tryckt avpassat upprepningsmönster i bårder.
Motiv: Änglar med språkband, Herdarna, Betlehem och därunder Jesusbarnet med Maria och Josef. Text: GLORIA IN EXCELSIS DEO, och geburt Christi.

114 x 78 cm

Niederrheinisches Museum, Duisburg

231 Tygstycke

Blå grov linnelärft med tryckt avpassat upprepningsmönster i vitt.
Motiv: Josua och Kaleb med vinstocken. Inskription: IOSUA und Kaleb.

70 x 42 cm

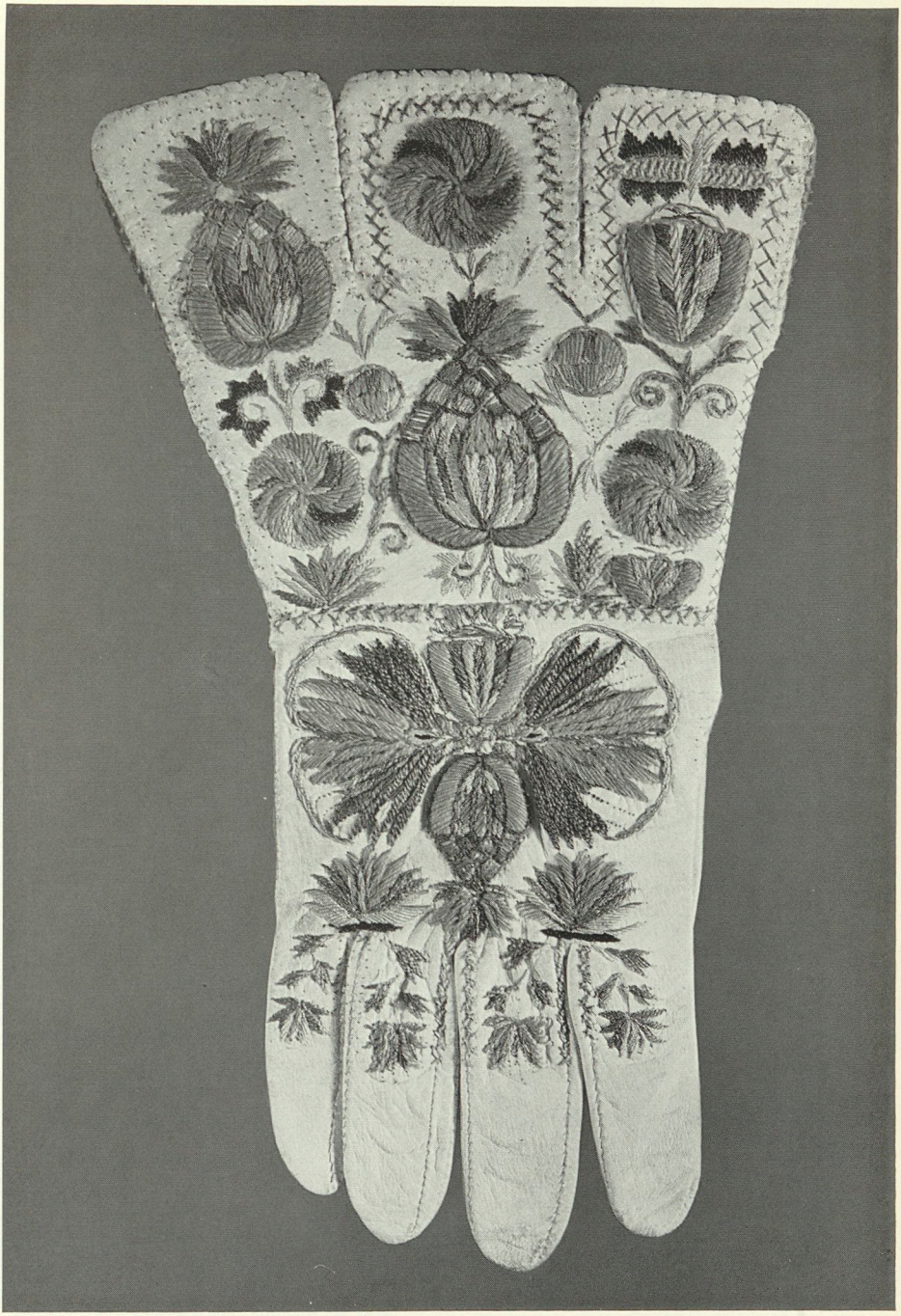
Niederrheinisches Museum, Duisburg

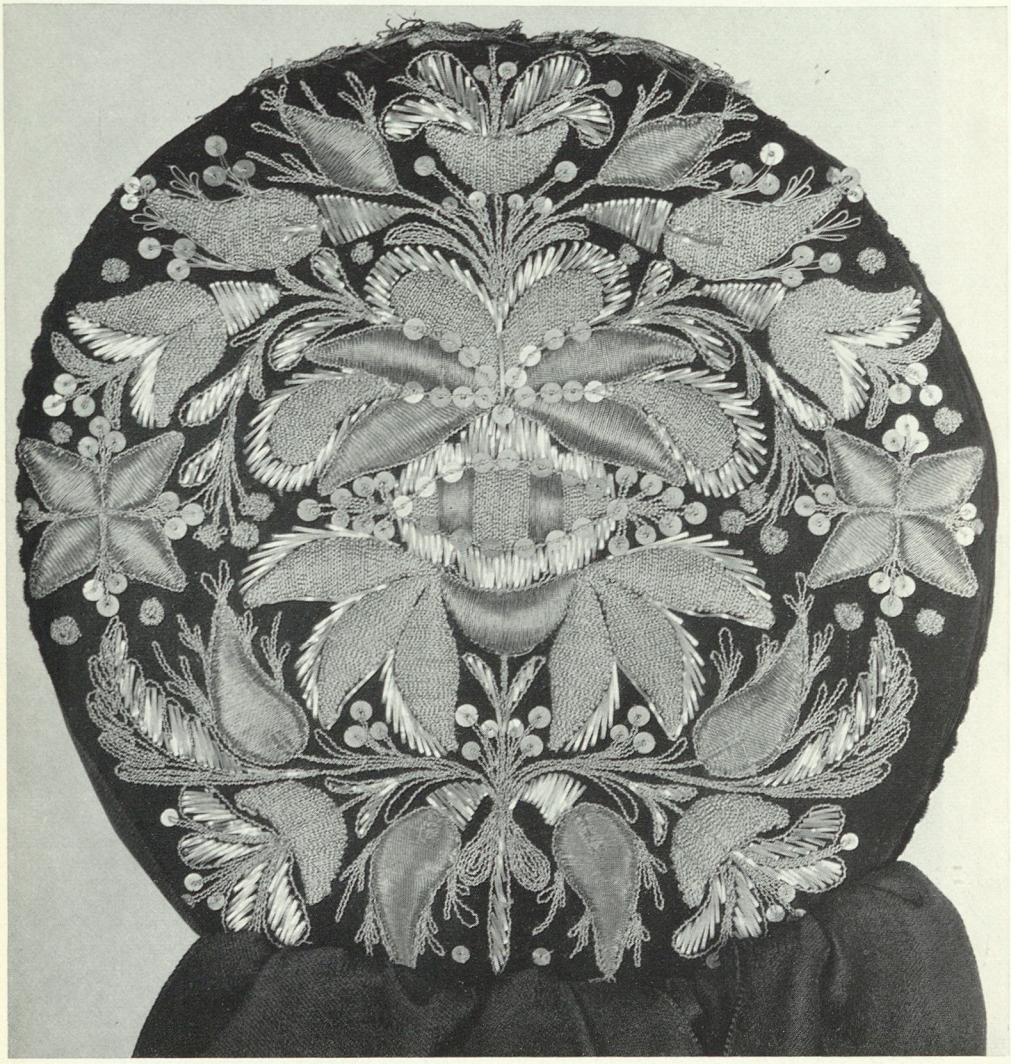
232 Damhandskar BILD

Vitt skinn med broderier företrädesvis på kragen och utsidan i plattsöm m. fl. tekniker i flera färger.
Motiv: Stiliserade blommor.

Från ön Föhr
L. 28 cm

Städtisches Museum, Flensburg, 3844 a/b

233 Strumpor för kvinna

slätstickade av vitt bomullsgarn, upptill mönsterstickad kant i perforerat mönster.

Braun-Stade
L. 63 cm

Heimatmuseum, Stade, 3374/2

234 Strumpor

Blått bomullsgarn, slätstickade, med broderat mönster i svart ullgarn.

Förvärvad 1887 i Cremlingen, öster om Braunschweig
L. 51 cm

Städtisches Museum, Braunschweig, 704

235 Strumpor för kvinna

Stickade av vitt bomullsgarn, rikt mönstrade såväl i foten som på benet.

Vierlanden
L. 57 cm

Museum für das Fürstentum Lüneburg, VI b 232

236 Bärkudde

»Waasch«. Använd som underlag för huvudbörda. Kudde bestående av 10 fält av olikfärgade tygbitar på var sida, och nedhängande band av svart ylle dekorerade med mångfärgade yllelappar. Märkning i korsstygn: A. P. = Amanda Porth från Dreckhorburg.

Omkr. 1800. Winsermarsken
H. 7 cm, ⌀ 27

Museum für das Fürstentum Lüneburg, VI b 570

237 Bärkudde

«Waasch». Använd som underlag för huvudbörda. Kudde bestående av 10 fält av olikfärgade kilar av ylletyg på var sida, kant och nedhängande band av svart ylletyg dekorerade med mångfärgade yllelappar. Märkt: IAGZ, 1872.

Trakten av Lüneburg
H. 7 cm, ⌀ 24

Museum für das Fürstentum Lüneburg, 34, 1920

Katalogen har redigerats av Ernst Thiele och Albert Eskeröd.
Kommissarier för utställningen på Nordiska museet: amanuenserna Inga Wintzell och Ann Resare med biträde av fil. lic. Skans Torsten Nilsson och fil. kand. Ingemar Liman.
Omslag: Kat. Nr. 111
Foto: Dr. Wolfgang Salchow, Köln
Tryck: Dr. F. Middelhauve GmbH, Opladen